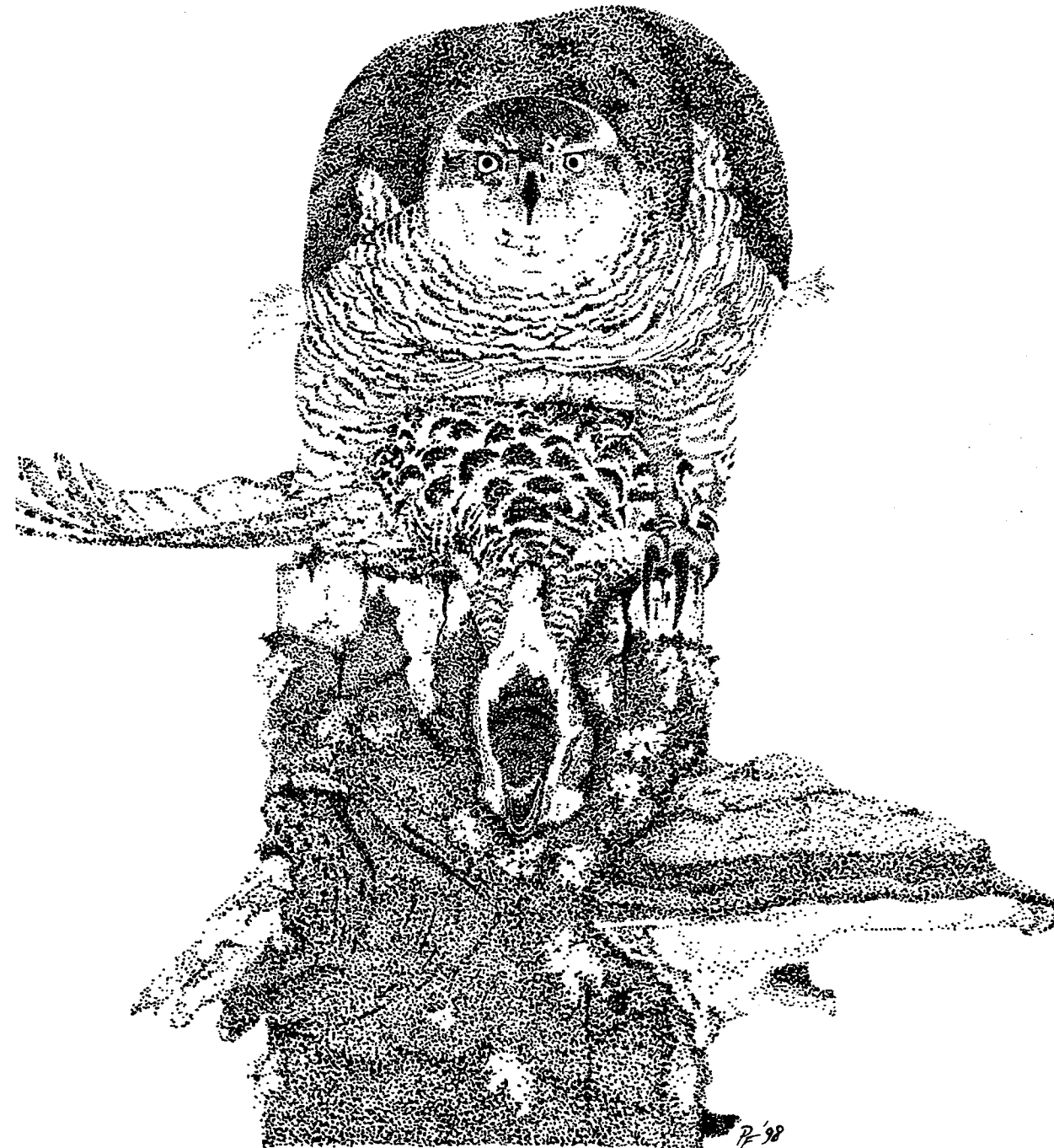

SIIPIRIKKO 3/98

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

• päiväpetolinnut 1997 • kihujen syysmuutto (osa 1) • retkikohteena Turkki • leppälintu ja käki

Siipirikko 3•1998 25 vsk.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.
ISSN 0357-5705

PKLTY r.y.

Puheenjohtaja:
Ari Latja Jyväkuja 1 A, 80140 Joensuu
puh (013) 802 703 sähköposti ari_latja@hotmail.com

Varapuheenjohtaja:
Hannu Huuskonen Linköpinginkatu 3 A 1,
80140 Joensuu puh (013) 803 995, työ (013) 2513 480
sähköposti hannu.huuskonen@joensuu.fi

Sihteeri:
Petri Paivainen Koulutie 2 A, 83150 Roukalahti
puh (013) 657 152

Rahastonhoitaja:
Timo Karkkainen Sepänkatu 4-6 C 13, 80110 Joensuu
sähköposti karkkain@dlc.fi

Muut hallituksen jäsenet:
Ari Parviainen Nääänkätu 5 B 16, 80230 Joensuu
puh (013) 311 182
Pirjo Saramäki Lasimestarinkatu 7 C, 80160 Joensuu
puh (013) 896 394 sähköposti pirjo.saramaki@ncp.fi
Pentti Zetterberg Nuotanperä 28 B 9, 80140 Joensuu
puh auto 049-170 210, työ (013) 2513 505
sähköposti pentti.zetterberg@joensuu.fi

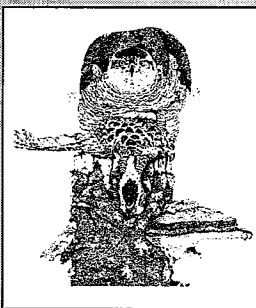
Lehden toimituskunta:
Harri Kontkanen (vastaava toimittaja) Koulukatu 27 A 6,
80100 Joensuu puh (013) 120 376
sähköposti harri_kontkanen@hotmail.com
Juhani Hyttinen Sorvarinkatu 6, 80160 Joensuu
puh (013) 821 482
Olli Günther (taitto) Nolkankaari 50 A 11, 80140 Joensuu
puh (013) 225 614 sähköposti gunther@cc.joensuu.fi

Tilausasiat:
Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jäsenmaksun suuruus
v. 1998 on 85 mk (opiskelijat 75 mk, perhejäsen 20 mk).
Jäsenmaksu (ei perhejäsen) sisältää lehden. Siipirikon
tilausmaksu muille on 85 mk. Vanhat irtonumerot 5 mk,
edellisen vuoden irtonumerot 10 mk, 10-vuotisjuhlanumero
15 mk, 25-vuotisjuhlanumero 50 mk + postikulut.

Yhdistyksen tili:
Merita 104030-308134/Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen
Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu
Tilille maksetaan jäsenmaksut, maksut irtonumeroista
yms. - ilmoita pankkisiirtolomakkeella viestinä, mitä olet
maksanut. Jäsenmaksua maksettaessa ilmoita viestissä
nimesi ja osoitteesi.

SISÄLLYSLUETTELO

- 3 **Hannu Lehtoranta**
Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa 1997
- 7 **Mikko Pöyhönen**
Kihujen syysmuutto (osa 1): Merikihun syysmuutto Itä-Suomessa
- 17 **Markku Loippo**
Turkin linturetki 27.4.-4.5.1995, Karajollarit Nufuksien maassa
- 28 **Jussi Aho & Jarkko Rutila**
Leppälintu ja käki Jaamankankaalla 1998
- 30 Viimeaikaisia havaintoja

kannen piirros:
Vanha kanahaukkakoiras on
saalistanut pyyn.
© Philippe Fayt

Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa 1997

Hannu Lehtoranta

Eväät petolintujen lisääntymiselle olivat heikot. Myyräravinnon vähyys näkyi koko alueella pöllöjen pesinnässä. Sama tilanne oli pesinnässään hieman myöhäisemmällä myyränsyöjä haukoillakin. Aurinkoisen kesän lämmöstä ei päässyt nauttimaan kovinkaan moni haukan poikanen. Myös muu ravinto taisi olla vähissä. Kanalintujen tilanne oli melko heikko. Jäniksiä ja oravia maastossa sentään näytti olevan melko mukavasti, mutta ei pesimätilanne ollut kovin hyvä kanahaukkaan kohdalla. Havainnointiteho pysytteli edeltävän vuoden tasolla. Pääosa tiedossa olevista pesäpaikoista tarkastettiin, mutta kuitenkin turhan paljon valmiita tiedossa olevia pesäkohteita jäi katsomattakin.

Kaikkiaan päiväpetolintureviirejä ilmoituksista kertyi 309 ja niiltä niukasti yli sadan nouseva 104 varmistetun pesinnän määrä (vuonna 1996 427/132). Tulos on viimeisen parinkymmenen vuoden jaksolla heikoimpia. Havainnoijien määrä pysyi entisenä. Lomakkeilta kertyi havainnoijia nelisenkymmentä. Seuraavassa lista havaintoja palauttaneista. Kii-

tokset heille kaikille ja muille taustatyötä tehneille:

Ahola Pentti, Halonen Markku, Hotola Petri, Huuskonen Hannu, Juuan Lintuharrastajat (Halonen Jari, Kirjavainen Harri, Lehtoranta Jouni, Lehtoranta Hannu), Kivivuori Hannu, Kontkanen Harri, Korhonen Veikko, Koskela Kimmo, Leivo Mauri, Lemmetyinen Jani, Lieksalaiset (Heikkinen Jukka, Jaskanen Kari, Kokkonen Ari, Korhonen Sami, Lappi Esko, Ryyänen Juhani), Martiskainen Kimmo, Mertanen Heino, Miettinen Juha, Nevalainen Toni, Nousiainen Ismo, Piironen Matti, Pönkkä Heikki, Suomalainen Juha, Toivanen Tuomo, Zetterberg Pentti ja Vesterinen Jari.

Vuoden 1997 pesintäkatsaus lajeittain (suluissa vuoden 1996 lukemat, Lehtoranta 1997)

Hiirihaukka *Buteo buteo*

Myyräkantojen vähäisyys läpi maakunnan näkyi hiirihaukan heikossa pesimätuloksessa. Ilmoitetuilta 70 reviiriltä vain 16:lta varmistettiin pesintää (109/39). Pesinnän tunnusluvut

olivat myös heikkoja. Puolet varmistetuista pesinnöistä tuotti vain yhden poikasen. Kolmen poikasen pesiä oli vain yksi Ilomantsista. Kaksi pesintää tuhoutui munavaiheessa.

Keskimääräinen munamäärä oli vaivaiset 1,6 munaa ja niistä kehittyi rengastusvaiheeseen keskimäärin 1,5 poikasen poikueita (1,9/1,6). Tuhoutuneet kaksi pesintää pudottavat poikastuoton aloitettua pesintää kohden 1,3 poikaseen (1,2). Kuten näkyy pesinnän tunnusluvut ovat yhtä huonoa tasoa kuin edeltävänä vuonna.

Poikasia tuottaneilla pesillä näkyi, että emot käyttivät hätäravintona lintuja. Runsaammin myyrän karvaa näkyi vain Ilomantsin pesällä, joka tuotti ainoat kolmosekset. Samalla pesällä rengastuskäynnillä nähtiin saaliseläimenä myös sammakko. Toiselta ilomantsilaiselta pesältä löytyi tuppurovankarvaa.

Heikon vuoden poikasten rengastusmäärä tippui 13 poikaseen (23), mikä on huonoin tulos pitkiin aikoihin.

Piekana *B. lagopus*

Nurmeksen pohjoisosassa nähtiin

Taulukko 1. Päiväpetolintujen pesintätulosta kuvaavat arvot Pohjois-Karjalassa 1997. Suluissa havaintojen määrä. (asuttu pesä = aloitettu muninta)

	hiirihaukka	mehiläishaukka	kanahaukka	varpushaukka	sinsuhaukka	nuolihaukka	tuulihaukka
munamäärä	1,6 (12)	2,0 (2)	3,1 (15)	4,8 (4)	5,0 (2)	3,0 (4)	4,3 (33)
kuoriutuneiden määrä	1,5 (12)	2,0 (2)	3,0 (15)	4,8 (4)	-	3,0 (4)	4,1 (30)
rengastusikäisten määrä	1,5 (12)	2,0 (2)	2,9 (15)	4,8 (4)	2,0 (2)	2,5 (10)	3,8 (36)
tuhoutuneet kpl	2	-	3	-	-	-	2
poikastuotto/asuttu pesä	1,3 (14)	2,0 (2)	2,4 (18)	4,8 (4)	2,0 (2)	2,5 (10)	3,6 (38)

yksi lintu pesimäaikana.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus*
Hieman edellisvuotta parempi vuosi, kuten hellekesällä odottaa sopiinkin. Silti lukemat jäivät keskiarvojen alle. Kaikkiaan ilmoitettiin 22 revii-riä ja niiltä kaksi varmistettua pesintää (12/0). Molemmat todetut pesinnät tulivat maakuntamme parhaalta mehiläishaukkaapaikkakunnalta eli Valtimolta. Kummassakin pesässä varttui kaksi poikasta, jotka myös rengastettiin.

Kanahaukka *Accipiter gentilis*
Myyräpurijoiden tapaan myös kanahaukka pesi vaatimattomien tuloksin. Lajin revii-riä havainnoijilta kertyi vain 45 ja niiltä ainoastaan 19 pesintää (43/22). Kuten edeltävän vuoden luvutkin osoittavat, kanahaukan pesintätulos alkaa olla jo huolestuttavan heikko. Kun tätä kirjoittaessa on jo tiedossa vuoden 1998 heikot tulokset, on aihetta pelätä kanahaukan tulevaisuuden puolesta. Toivo-

taan, ettei syöksykierre uhanalaisuutta kohti ole jo alkanut.

Edellisvuotiseen tapaan pesinnän aloittaneet parit sentään tuottivat hyviä poikueita. Munamäärien keskiarvo oli 3,1 (3,25). Rengastusikäisten poikueiden keskiarvo oli 2,9 poikasta eli sama kuin edeltävänä vuonna. Kolme tuhoutunutta pesintää, jotka kaikki ilmeisesti tapahtuivat poikasvaiheessa, pudottavat poikastuoton aloitettua pesintää kohden 2,4 poikaseen. Sekin on sama luku kuin edeltävänä vuonna. Poikuekoot jakaantuivat seuraavasti: yksi poikanen 1 kpl, kaksi poikasta 4 kpl, kolme poikasta 5 kpl ja neljä poikasta 5 kpl.

Pesintöjen tuhoutumisista yksi johdettiin pesän osittaisesta sortumisesta kesken poikasvaiheen. Kahden muun tuhoutumisen syyt eivät ole tiedossa.

Sukupuolelleen määrättyistä poikasista 59 % oli koiraita. Toivottavaa olisikin, että havainnoijat ilmoittaisivat myös rengastettujen poikasten sukupuolet.

Rengastettujen poikasten määrä jäi

41 poikaseen (50).

Varpushaukka *A. nisus*

Panostus varpushaukan pesien etsintään ei ilmeisesti ollut taaskaan kovin hyvä. Reviiritietoja kertyi 31 ja niiltä 8 varmistettua pesintää (18/7).

Munamäärä, poikasmäärä ja poikasmäärä aloitettua pesintää kohden olivat kaikki 4,75 (5,25). Kolmessa poikueessa oli viisi poikasta ja yhdessä neljä poikasta.

Poikasten sukupuolijakauma oli mielenkiintoinen, sillä 74 % poikasista oli koiraita.

Varpushaukan poikasista rengastettiin kaikkiaan 19 (20).

Sinisuhaukka *Circus cyaneus*

Kuten heikolta myyrävuodelta odottaa sopii, sinisuhaukkoja oli maise- mässä melko niukasti. Reviirihavain- toja tehtiin 18 ja niiltä vain kaksi pesintää (29/2).

Pesinnät löytyivät Enosta ja Kontiolaudesta. Molemmissa pesissä oli 5 muna, mutta kumpikin tuottivat vain

kaksi poikasta. Toinen poikueista jäi rengastamatta.

Ruskosuhaukka *C. aeruginosus*

Edellisen vuoden revii-riennätykset palattiin taas perinteisempiin lukemiin. Reviirikertymä oli 12 ja niiltä yksi ainokainen pesinnän varmistus (25/2). Joensuun pesäpaikalla nähtiin emojen seurana kaksi lentopoikasta.

Nuolihaukka *Falco subbuteo*

Nuolihaukkamäärät olivat ihan parhaiden vuosien tasolla. Asiaa paremmin tutkimatta on helppo ajatella, että helteisenä kesänä sudenkorento- ja olisi hyvin tarjolla. Omissa rengastuksissani ainakin pesillä oli sudenkorentojen siipiä silmiinpistävän runsaasti.

Yhteensä havainnoijat ilmoittivat 44 revii-riä ja niiltä 12 varmistettua pesintää (47/10). Parhaina esiintymis- alueina erottuivat entiseen tapaan Kontiolahti ja Juuka.

Kahden poikasen poikueita havainnoitiin kuusi, kolmen poikasen

kolme ja itselleni rengastushistoriani ensimmäinen neljän poikasen poikue.

Turhan monet havannoista koski- vat lentopoikueita, joten rengastettujen poikasten määrä jäi 11 poikaseen (3).

Ampuhaukka *F. columbarius*

Lyhyt oli ilo edellisvuoden ennätys- luvuista revii-rien määrässä. Ainoastaan yksi lieksalainen revii-ri ilmoitettiin (18/1). Edellisen vuoden parem- mat luvut tulivat lajille sopivilla pai- koilla liikkuneilta IBA-kartoittajilta.

Tuulihaukka *F. tinnunculus*

Myyräkatot pudotti tuulihaukkojen määriä edellisvuoden ennätyksistä. Myyriä hyödyntäväksi lajiksi tuuli- haukka menestyi kuitenkin yllättävän hyvin. Kaikkiaan 64 revii-riä ja niiltä 43 pesintää (124/49) olisi vielä joitakin vuosia sitten kirjoittanut kirjoittamaan huippuvuodesta. On todella upeaa, että ainakin osin pöntö- tyksen ansiosta tuulihaukan pesintä-

määrät ovat 1990-luvulla olleet aivan eri luokkaa kuin edeltävillä vuosikymmenillä.

Pesinnöistä valtaosa oli taas pönt- töpesintöjä. Lieksasta löytyi kaksi pesää luonnonkoloista ja Ilomantsista yksi.

Munamäärät olivat edellisvuotta pienempiä. Keskimääräinen muna- määrä jäi 4,3 munaan (5,2). Kuusimu- naisia pesiä oli vain yksi ja siitäkin munat jäivät kuoriutumatta.

Rengastusikäisiä poikasista oli poikueita kohden 3,8, mikä on merkittävästi pienempi tuotto kuin edeltäneenä vuonna (5,1). Kahdessa pesinnässä munat jäivät kuoriutumatta, jonka jälkeen pesintätulos aloitettua pesintää kohden muodostui 3,6 poikaseksi (4,6). Edellä mainittujen lisäksi yksi pesintä käytännössä tuhoutui pöntön osittaiseen romahtamiseen. Pesään jäi vain yksi poikanen, jolla silläkin oli toinen silmä vaurioitunut. Tuskinpa siitä eläjää kehittyi.

Poikasista rengastettiin yhteensä 143, mikä on ihan mukava määrä,

Varpushaukan rengastetuista poikasista vain joka neljäs oli naaras kesällä -97. ©Hannu Eskonen

Taulukko 2. Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa vuonna 1997. Luvut vasemmalta oikealle ovat havaittujen revii-rien yhteis- määrä/varmojen pesintöjen määrä.

kunta	hiiri- haukka	mehiläis- haukka	kana- haukka	varpus- haukka	sinisuo- haukka	ruskosuo- haukka	nuoli- haukka	ampu- haukka	tuuli- haukka	muut	yhteensä
Eno	4/0	-	2/1	-	1/1	-	2/2	-	2/1	-	11/5
Ilomantsi	8/3	3/0	3/0	3/1	2/0	2/0	4/0	-	5/2	-	30/6
Joensuu	1/0	-	1/1	2/0	-	1/1	3/0	-	1/0	-	9/2
Juuka	4/2	2/0	5/3	4/3	1/0	-	4/4	-	-	-	20/12
Kesälahti	5/1	2/0	3/1	3/0	2/0	-	3/0	-	4/2	-	22/4
Kiihtelysvaara	10/2	2/0	5/1	5/1	1/0	-	2/0	-	-	-	25/4
Kitee	1/0	-	-	2/0	-	1/0	1/0	-	-	-	5/0
Kontiolahti	6/2	1/0	5/1	2/1	2/1	1/0	12/3	-	12/9	-	41/17
Lieksa	11/0	2/0	12/5	5/1	4/0	-	5/1	1/0	6/2	1/1**	47/10
Liperi	3/2	-	1/0	1/0	1/0	-	-	-	7/7	-	13/9
Nurmes	1/0	-	1/1	-	-	-	-	-	1/0	1/0*	4/1
Outokumpu	-	-	1/0	1/0	-	1/0	-	-	2/2	-	5/2
Polvijärvi	2/2	-	-	-	-	-	2/0	-	12/12	-	16/14
Pyhäselkä	1/1	-	-	-	-	-	-	-	4/4	-	5/5
Rääkkylä	1/0	1/0	1/1	1/0	-	2/0	3/1	-	2/1	-	11/3
Tohmajärvi	4/0	4/0	-	-	1/0	2/0	3/1	-	-	-	14/1
Tuupovaara	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtimo	4/0	3/2	4/4	1/1	-	-	-	-	-	-	12/7
Värtsilä	4/1	2/0	1/0	1/0	3/0	2/0	-	-	6/1	-	19/2
yhteensä	70/16	22/2	45/19	31/8	18/2	12/1	44/12	1/0	64/43	2/1	309/104

muut sarakkeen lajit ovat * piekana (Nurmes) ** haarahaukka (Lieksa, ARK:n hyväksymä)

Taulukko 3. Päiväpetolinturengastukset Pohjois-Karjalassa 1997.

rengastaja	hiiri- haukka	mehiläis- haukka	kana- haukka	varpus- haukka	sinisuo- haukka	nuoli- haukka	tuuli- haukka
Huuskonen Hannu	3	-	7	-	2	-	8
Koskela Kimmo	-	-	-	-	-	-	9
Korhonen Veikko	-	4	10	5	-	-	-
Lappi Esko	-	-	-	-	-	-	3
Lehtoranta Hannu	1	-	10	10	-	7	-
Martiskainen Kimmo	2	-	4	-	-	-	9
Miettinen Juha	7	-	10	4	-	3	36
Suomalainen Juha	-	-	-	-	-	-	78
yhteensä	13	4	41	19	2	10	143

vaikka edeltäneen vuoden ennätysmäärästä jäätiinkin (192).

Lopuksi

Omistan tämän kirjoitukseni yksitoista vuotta kestäneen yhteisen retkeilyn muistoksi omalle Falco koiralle-

ni, jonka linturetket päättyivät hieman ennen joulua 1997. Nyt retkikaverina on Strix. Pöllöjutun teko vuodelta 1998 alkaisi olla ajankohtainen, joten lähetelkään petolintuhavaintonne käsiteltäväksi (Eevalantie 6 D 14, 83900 Juuka, puh. (013) 472 030, 049-186 607).

Kirjallisuus

Lehtoranta, H.1997: Päiväpetolintujen pesintä P-K:ssa 1996. – Siipirikko 24 (3):16–20.

Lehtoranta, H.1998: Pöllöjen pesintä P-K:ssa 1997. – Siipirikko 25 (2):14–18.

Hiirihaukalla oli heikko pesintävuosi. ©Hannu Eskonen

KIHUJEN SYYSMUUTTO (osa 1)

Merikihun syysmuutto Itä-Suomessa

Mikko Pöyhönen

Vielä 1960-luvulla oli vallalla käsitys, että sisämaassa ei kihuja havaita. Seuraavalla vuosikymmenellä käsitykset alkoivat muuttua muuton seurannan tehostumisen ja määritystaidon kehittymisen myötä. Pian saatettiin todeta, että etenkin merikihu oli säännöllinen läpimuuttaja Itä- ja Keski-Suomen suurten selkävesien varsilla. Aluksi kaikki Itä- ja Kaakkois-Suomessa tehdyt havainnot koskivat kevätkuuttavia lintuja. Vaikka syysarktikan seuranta harrastettiin jo 1970-luvun alkuvuosista lähtien, hoksattiin kihut pääosin vasta 1980-luvun puolella. Ennen 1980-lukua oli Itä-Suomessa havaittu vain 27 syysmuuttavaa kihuja, joista vain viisi koski määritettyä merikihua! Nykyisin syksyisestä kihumuutosta tiedetään jo varsin paljon. Tarkoitukseni oli koota tämä tietämys kirjalliseen muotoon ja esittää kerätty aineisto havainnollistavilla kuvaajilla sekä pohtia muuton erilaisia syitä. Kirjoitus kuuluu osana ruotsalaisten laajaan kihumuuttotutkimukseen, jossa olen mukana ”suomalaisiantuntijana”. Sen vuoksi kirjoituksen mukana on hieman normaalia laajempi englanninkielinen tiivistelmä sekä kuvatekstit myös englanniksi. Kirjoituksen ensimmäinen osa käsittelee merikihun syysmuuttoa Itä-Suomessa ja myöhemmin julkaistava jälkimmäinen osa leveäpyrstö-, tunturi- ja isokihun syysmuuttoa ja esiintymistä koko Suomen alueelta.

Tutkimuksen aineisto

Olen kerännyt tietokoneelle kaiken saatavissa olevan aineiston syysmuuttavista kihuiista. Leveäpyrstö-, tunturi- ja isokihusta aineisto on koko maan osalta hyvin kattava. Merikihusta ja määrittämättömistä kihuiista aineisto ei ole täydellinen, vaikka mahdollisuuksien mukaan olen myös niistä koonnut laajan aineiston. Merikihun osalta olen pyrkinyt käsittelemään vain arktista läpimuuttavaa kantaa, joten Saaristomerellä ja länsirannikolla oma pesimäkantamme vaikeuttaa suuresti läpimuuttavien kihujen toteamista. Siksi olen pääsääntöisesti jättänyt huomiotta Hangon ja Kokkolan väliseltä alueelta tehdyt merikihuhavainnot, jotka keskittyvät etupäässä elokuulle oman pesimäkantamme päämuuttoajalle. Itäisellä Suomenlahdella sekä sisämaassa kaikki kihuhavainnot (pl. tunturikihu Pohjois-Lapissa) koskevat läpimuuttavia lintuja, joten aineiston keruu on ollut sikäli helppoa.

Tätä yhteenvettoa varten rajasin alueen Itä- ja Kaakkois-Suomeen, joka käsittää Kymenlaakson, Etelä-Karja-

lan, Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan lintutieteellisen yhdistysten toimialueet. Käytän kirjoituksessa lyhykäisyydessään mainintaa ”Itä-Suomen kihumuutto”, vaikka se käsittääkin myös maamme kaakkoisosan sekä hieman Suomenlahteakin. Syksyistä kihumuuttoa ajatellen aluetta voidaan käsitellä yhtenä kokonaisuutena. Tämän lisäksi Suomesta on erotettavissa ainakin kaksi muuta merikihureittiä, jotka poikkeavat joiltakin osin Itä-Suomen kihumuuttoreitistä. Reittien eroavaisuuksista on joitakin mainintoja kirjoituksessa, mutta tarkempi selvitys valmistunee myöhemmin.

Kirjoitukseni käsittelee vuoteen 1995 mennessä tehdyt merikihuhavainnot (sekä määrittämättömät). Muutaman viime syksyn (1996 ja -97) havainnot jätin katsauksesta pois, sillä en viitsinyt ruveta ”hajottamaan” jo aikaisemmin tehtyjä kuvaajia ja taulukoita. Em. syksyt olivat Itä-Suomessa muutamia päiviä lukuun ottamatta varsin heikkoja niin kihujen kuin muunkin arktikan osalta, joten niistä ei olisi tullut aineistoon merkittäviä muutosta.

Lajiston koostumus

Itä-Suomen kihuaaineisto käsittää 1 319 yksilöä (taulukko 1 ja 2). Lajilleen määritetyistä linnuista 1 012 (95,2 %) on ollut merikihuja, 37 (3,5 %) leveäpyrstökihuja ja 13 (1,2 %) tunturikihuja. Isokihu on alueella tavattu vain keran (0,1 %). Loput 256 kihuua ovat jääneet määrittämättä lajilleen. Merikihu on alueella ylivoimaisesti selvä ykköslaji, mutta leveäpyrstökihujen osuus on hienoisessa nousussa. Nuoret ”lepyt” on opittu tuntemaan paremmin viime vuosien aikana ja niitä osataan ”staijata” myöhään lokakuun lopulla ja marraskuussa muun arktikan jo hiljentyessä. Tähän aikaan havainnointi ei tietyksi ole enää yhtä aktiivista kuin syys-lokakuussa, joten monet selkävesillä lentelevät ”pompulapyrstöt” jäänevät varmasti havaitsematta. Tunturikihua voitaneen alueella pitää satunnaisvieraana, vaikka joitakin nuoria ohilentäneitä yksilöitä ei varmasti ole pystytty määrittämään. Lajin muutto keskittyy vielä merikihun päämuuttoajalle, joten sen havaitsemistodennäköisyys pitäisi olla parem-

Taulukko 1. Merikihun määrät Itä-Suomessa vuosina 1980 - 1995.

Table 1. Annual totals for the Arctic Skua at four eastern Finland bird society areas in autumn in the years 1980 - 1995.

vuosi/year	Ste cus
ennen/before 1980	5
1980	1
1981	2
1982	20
1983	5
1984	98
1985	74
1986	33
1987	10
1988	117
1989	46
1990	34
1991	43
1992	28
1993	68
1994	310
1995	118
yhteensä/totals	1 012

Taulukko 2. Merikihun yhteismäärät alueittain vuosina 1980 - 1995.

Table 2. Regional totals of migrating Arctic Skua in autumn in eastern Finland in the years 1980 - 1995.

alue/region	Ste cus
Kymenlaakso	129
Etelä-Karjala	663
Etelä-Savo	106
Pohjois-Karjala	105

pi kuin myöhäissyksyn leveäpyrstöki-hulla.

Merikihu *Stercorarius parasiticus* Merikihu pesii sirkumpolaarisesti leveyspiirien 82°N ja 56°N välissä, Euroopassa Islannissa, Grönlannissa, Skotlannissa, Itämerellä Ruotsissa ja Suomessa sekä tundraseuduilla Norjan rannikolta itään. Suomen kanta on noin 520 paria (Hildén & Harjo 1993), joka on levittäytynyt pääosin Hangon ja Kokkolan väliselle saaristo- ja rannikkovyöhykkeelle. Pesimäkantamme

lisäksi tavattavat arktisen kannan merikihut ovat selkeästi runsaimpia läpimuuttavistamme kihuistamme. Merikihu on myös Itä-Suomessa runsainten tavattava kihi, jonka syysaineisto käsittää 1 012 yksilöä vuoteen 1995 asti. Näistä 663 on tavoitettu Etelä-Karjalasta.

Fenologia: Heinäkuulta lajista on tehty kymmenen sisämaahavaintoa. Kymenlaakson saaristosta, missä laji ei pesi edes lähimainkaan, on lisäksi useita havaintoja heinäkuuisista linnuista. Myös muualla Suomenlahdella on pääasiassa vaalealla värimuodolla havaittavissa vilkastuvaa liikehdintää jo heinäkuussa. On vaikea sanoa, koskevatko havainnot leveäpyrstö- ja tunturikihiin tapaan kesäkierteleviä lintuja, vai varsinaista syysmuuton alkua. Varhaisimpia muuttajia sisämaassa ovat olleet 15.7.1994 Taipalsaarella, 18.7.1996 Lappeenrannassa, 23.7.1980 Savonlinnassa ja 24.7.1986 Kotkassa matkalennossa tavatut yksilöt. Kuvia 1 ja 2 tarkasteltaessa voidaan selvän syysmuuton havaita alkavan noin 20.8., jonka jälkeen muutto voimistuu nopeasti. Etelä-Karjalassa vanhojen lintujen muutto alkaa keskimäärin 24.8. (16.8.—30.8./n=11). Pian syyskuun alussa käynnistyy myös nuorten lintujen muutto, joista varhaisimmat ovat olleet 30.8.1994 Pyhtäällä, 1.9.1985 Punkaharjulla ja Ruokolahdella sekä 2.9.1988 Kotkassa tavatut yksittäiset muuttajat. Arktisten merikihujen päämuutto tapahtuu kuukauden jaksolla 24.8.—27.9., jona aikana merikihuista on tavattu 86 %. Koko muuton mediaani on 13.9., eikä se paljon poikkea vanhojen (md. 12.9.) ja nuorten (md. 15.9.) lintujen välillä.

Muutto näyttää tapahtuvan kuitenkin kolmessa aallossa (kuva 2; A, B, C), jossa ikäluokat erottuvat vielä toisistaan. Vanhojen lintujen muutto tapahtuu kussakin aallossa vajaan viikon (yhden 5 vrk:n pentadijakson) nuoria aikaisemmin (kuva 2), lisäksi nuorilla näyttää kuvassa on neljäs huippu (D). Ilmiö on huomattu jo aikaisemmin, sillä ennätysyksynä 1994 koko maata käsittävässä 678 yksilön aineistossa pystyttiin sama ilmiö toteamaan kahden huipun osalta (Kontkanen 1995). Vaikka nuorten lintujen osalta aineisto on tilastollisesti melko pieni, en kuitenkaan usko että kyse

olisi pelkästä sattumasta. Ruotsissa hyvin analysoidusta aineistosta erinomaista merikihusyksiltä 1982 nuorilla havaittiin voimakas huippu 3—4 viikkoa vanhoja myöhemmin (Hirschfeld 1985), mutta samanlaista toistuvaa aaltoliikettä ikäluokkien välille ei syntynyt kuten suomalaisessa aineistossa on havaittavissa. Muuton monihuippuisuus saattaisi viitata eri populaatioihin (Kontkanen 1995), samoin kuin on havaittavissa joillakin Siperiasta kauttamme muuttavien kahlaajien kohdalla (vt. Pöyhönen 1998).

Merikihun muutto päättyy loka-kuun puolivälissä. Laji on Suomessa hyvin harvinainen tuttavuus loka-kuun lopulla ja etenkin marraskuussa, myöhäisimmät merikihut ovat olleet 2.12.1991 Kokkolasta, 8.11.1992 Porista ja 9.—10.11.1997 Pyhtäältä. Lisäksi joulukuulta on kolme havaintoa määrittämättömästä kihusta: 14.12.1985 Kristiinankaupunki, 12.12.1982 Joutseno ja 3.12.1990 Säynätsalo (3 S). Vaikka tuohon aikaan leveäpyrstökihi onkin todennäköisempi laji, täytyy muistaa, että eteläisellä Itämerellä ja Tanskan salmissa yksittäisiä merikihuja on tavattu keskitalvellakin, etenkin syysinvaasioiden jälkeen (Malling-Olsen 1986). Jäätyvä Vianmeri saattaa hyvinkin heittää sinne jättäytyneen merikihun Suomen vesille vielä "talvipinnamiesten" iloksi.

Ikäluokat: Nuorten lintujen osuus jää aina vähäiseksi. Koko tarkastelujakson aikana iälleen ilmoitetuista linnuista (n=887 yks.) vain 9,9 % koski nuoria. Tämä ei täysin pidä paikkaansa, sillä monet nuoret ovat jääneet jäljelle määrittämättä. Siksi lisäksi merikihuaineistoon nuoriksi ilmoitetut määrittämättömät kihut (101 yksilöä), joista noin 90 % lienee havaintojen ajoittumisen perusteella ollut merikihuja (nämä ovat mukana myös kuvaajissa 1 ja 2). Tällöin nuorten lintujen osuus kohoaa noin 19 %:iin ja lienee lähempänä totuutta. Nuorten määrä vaihtelee syksyisin suuresti ja monea syksynä niitä ei ole havaittu lainkaan. Yksi merkittävimmistä syistä lienee se, ettei kihujen esiintymiseen suuresti vaikuttavat sääolot ole välttämättä otolliset molempien ikäluokkien muuttoaikoina.

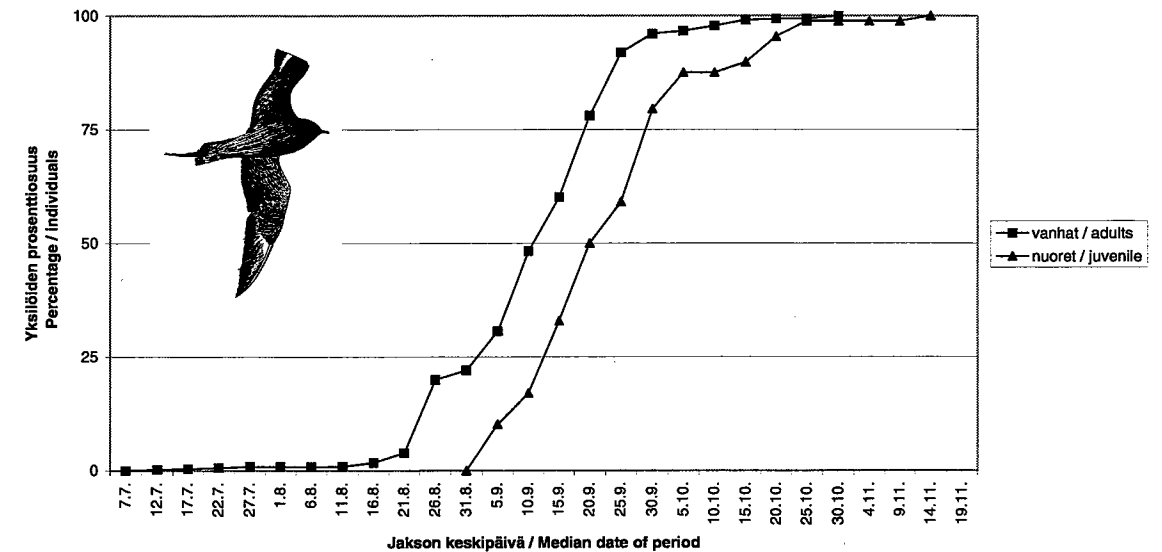
Merikihut ovat olleet ulkoisesti hy-

väkuuntoisia yksilöitä, yhtään heikkokuntoista tai kuollutta merikihua ei Itä-Suomen aineistossa ollut.

Parvikoot: Merikihut muuttavat lajipuhutissa parvissa, joskin muutammat nuoret linnut ovat jääneet määrittämättä vanhojen lintujen parvista. Keskimääräinen parvikoko alueelta on 2,6

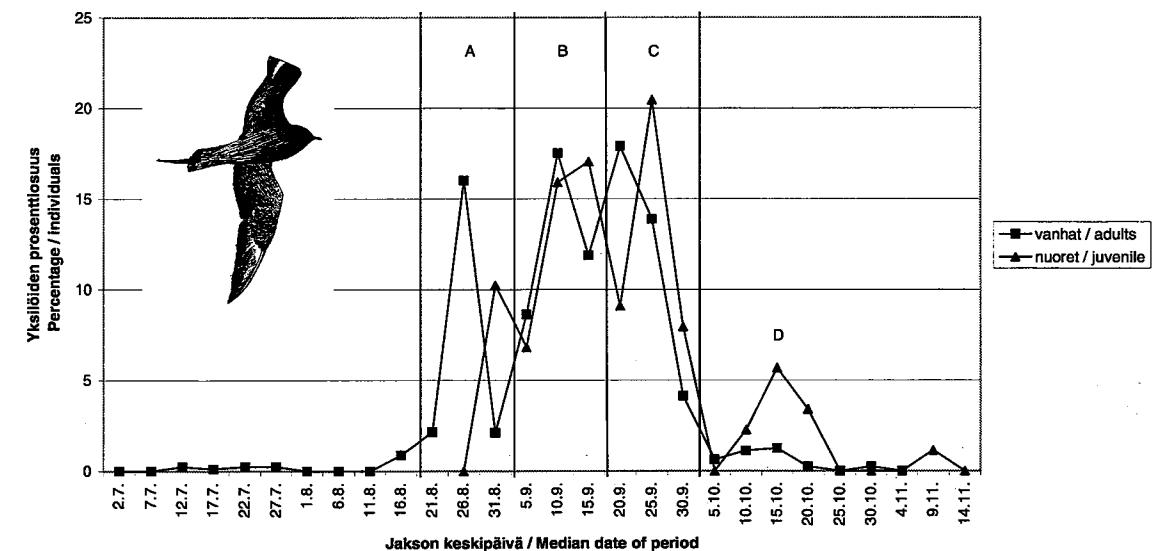
yksilöä (n=366 parvea) ja yksistään Etelä-Karjalan alueella 2,9 (n=215). Parvikoot yhdestä viiteen muodostavat 89 % ja pelkästään yhden linnun parvet 55 % kaikista parvikoista (kuva 3). Keväällä suuria parvia nähdään harvoin, esimerkiksi Suomenlahden arktikassa Porvoon Kummelskärin 1 480 parven aineistossa ei ollut yhtään

yli kahdeksan linnun parvea (keskimäärin 1,4 yksilöä) ja ykkösparvien osuus oli peräti 71 % (Pettay 1994). Keväällä suurimmat parvet onkin nähty sisämaassa, jossa erään aineiston mukaan parvikoko oli 111 parven aineistossa keskimäärin 2,4 yksilöä (Lammi 1982) vastaten siten pitkälti syksyisiä keskimääräisiä parvikokoja. Mukana

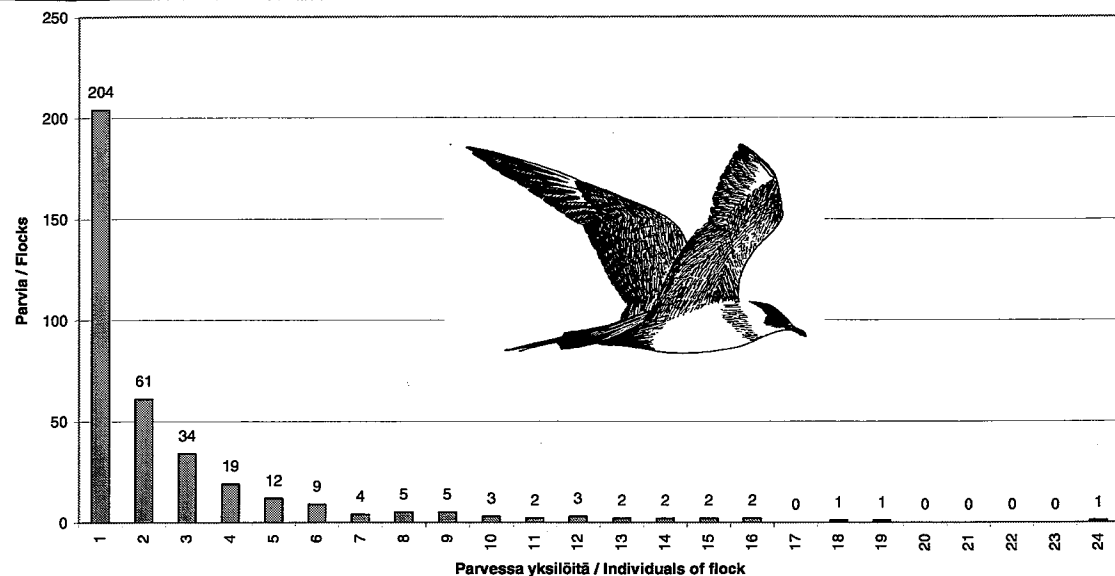
Kuva 1. Merikihun syysmuutto Itä-Suomessa ikäluokittain viiden vrk:n jaksoissa (n=887).

Fig. 1. The course of migration of age-terminated Arctic Skuas in eastern Finland during 1980 - 1995 (n=887).

Kuva 2. Merikihun syysmuutto Itä-Suomessa ikäluokittain viiden vrk:n jaksoissa (sama aineisto kuin kuvassa 1).

Fig. 2. The course of migration of age-terminated Arctic Skuas in eastern Finland during 1980 - 1995.

Kuva 3. Merikihun parvikoot syysmuutolla Itä-Suomessa (n=372 parvea).
Fig. 3. Number of flocks of different sizes of the Arctic Skua in eastern Finland (n=372 flocks).

oli viisi yli kymmenen linnun parvea (suurimmat 25, 18 ja 16 yksilöä).
Syksyllä yli kymmenen yksilön parvia löytyy Itä-Suomen aineistosta 19, muodostaen 4,9 % kaikista parvista. Komeimmat muuttoparvet ovat

Taulukko 3. Suurimmat syksyiset merikihumuutot Suomen eri osissa (sisämaan paikat kursivoitu).
Table 3. The highest daily totals of migrating Arctic Skua in Finland in autumn (place of inland is printed in italics).

alue / region	pvm. / date	paikka / place	yks. / tot.
Länsi-Uusimaa	31.8.1976	Helsinki, Santahamina	23 (kaikki sp)
	31.8.1994	Kirkkonummi, Flintgrund	20 (sis. 2 sp)
Itä-Uusimaa	11.10.1994	Porvoo, Kummelskär	37
	3.9.1994	Porvoo, Pellinki	27 (sis. 24 sp)
Kymenlaakso	19.9.1994	<i>Violahti, Kellovuori</i>	28 (sis. 13 sp)
	8.9.1995	<i>Violahti, Kellovuori</i>	24
Etelä-Karjala	24.9.1984	<i>Lappeenranta, Huhmarvuori</i>	49
	13.9.1988	<i>Joutseno, Tiuruniemi</i>	34
	26.8.1989	<i>Lappeenranta, Huhmarvuori</i>	41
	19.9.1994	<i>Joutseno, Tiuruniemi</i>	37 (sis. 2 sp)
	9.9.1995	<i>Joutseno, Jalkasaari</i>	55 (sis. 15 sp)
	9.9.1995	<i>Taipalsaari, Sarviniemi</i>	38 (sis. 5 sp)
Päijät-Häme	8.9.1994	<i>Asikkala, Pulkkilanharju</i>	20
	18.9.1994	<i>Asikkala, Pulkkilanharju</i>	31
Kanta-Häme	18.9.1994	<i>Janakkala, Kemaala</i>	27
	28.8.1994	<i>Kalvola, Vk</i>	29
Merenkurkku	29.8.1994	<i>Mustasaari, Norrskär</i>	43 + 6p
	18.9.1994	<i>Mustasaari, Norrskär</i>	37 (sis. 19 sp)
Keski-Suomi	18.9.1994	<i>Kuhmoinen, Tehi</i>	52 (sis. 16 sp)
Etelä-Savo	13.9.1988	<i>Punkaharju, Hirvikoski</i>	20
Pohjois-Karjala	25.9.1984	<i>Rääkkylä</i>	17 (sis. 1 sp)

olleet 8.9.1995 Virolahdelta (sisämaahavainnoksi luokiteltava) 24:n, 25.9.1984 Rääkkylästä 16:n sekä 9.9.1995 Joutsenosta 18:n, 16:n ja 15:n sekä Taipalsaarelta 19:n linnun parvet. Muualta Suomesta tiedetään yksi vieläkin suurempi kihuparvi; 24.9.1984 Lahden Vesijärvellä kalasteli paikallisena peräti 31:n lajilleen määrittämättä jäänyt kihuparvi, joka ajankohdan perusteella sopisi merikihuun. Vertailun vuoksi laskin Suomenlahdelta syksyltä keskimääräiseksi parvikooksi 1,8 yksilöä (n=132 parvea), joka on hieman suurempi kuin keväällä, mutta selvästi pienempi kuin sisämaassa kumpanakaan muuttokautena. Pettayn (1994) mukaan merikihut välttävät merellä isompia parvia, koska ne hankkivat ravintonsa matkansa varrella ja tällöin lajitoverit ovat vain "tiellä". Sisämaassa ei tiiroja riitä koko ajan ehdisteltäväksi ja parven koko on siten vailla merkitystä.

Ikäluokkien välillä parvikoissa on selvä ero. Puhtaita vanhojen lintujen parvia aineistossa on eniten 72 % osuudella, puhtaita nuorten parvia 22 % (tässä mukana myös sp-nuoret) ja sekaparvia 6 %. Puhtaiden vanhojen keskimääräinen parvikoko on 2,6 yksilöä (n=263), kun taas puhtaissa nuorten parvissa jäädään vain 1,5 yksilöön (n=83). Kaikkein suurimmat parvet muodostuvat sekaparvista. Niissä

matkaa keskimäärin 5,2 yksilöä (n=23), joissa on mukana 2,8 vanhaa ja 2,7 nuorta yksilöä. Pelkästään Etelä-Karjalan aineistoa tarkasteltaessa erot ovat vieläkin karkeammat: puhtaat vanhat 3,0 (n=214), puhtaat nuoret 1,2 (n=35) sekä sekaparvet 6,1 (n=14), joissa vanhoja 3,4 ja nuoria 3,1 yksilöä. Nuoret linnut muuttavat siis pääosin yksinään ja vain noin viidenes sekaparvessa vanhojen lintujen mukana. Yksinäiset nuoretkin ovat yleensä määrätietoisessa matkalennossa ja noudattavat melko tarkasti "perinteisiä" kihumuuttoreittejä, joten kyse on tuskin parvista jälkeen jääneistä tai harhautuneista linnuista.

Etelä-Karjalassa parvikoot vaihtelevat päämuuttoajalta (24.8.—27.9.) viiden vuorokauden jaksoissa 2,1:stä 5,3:een, muulloin 1:stä 1,7:ään yksilöön. Suurimmillaan parvikoko oli elokuun lopulla jaksolla 24.—28.8., muita johtopäätöksiä parvikokojen vaihteluista muuttokauden ajalta en pystynyt tekemään. Keväällä on todettu kihuparvien pienenevän muuton voimistuessa (Pettay 1996). Vuorokauden aikana parvikoot ovat tässä aineistossa suurimmillaan klo 13—15 välillä, mutta aineisto tarkempiin johtopäätöksiin on toistaiseksi liian pieni.

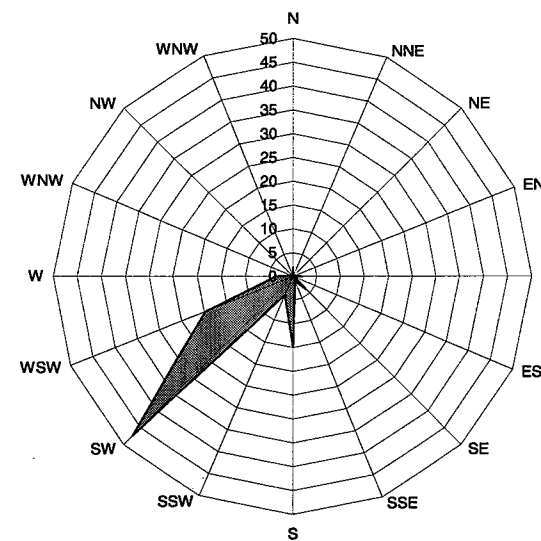
Muuttosuunnat: Muuttosuunta on ilmoitettu 258 parvesta. Päämuuttosuunta lajilla on lounas, jonne on matkannut 47 % syksyisistä merikihuista (kuva 4). Myös länsilounas (20 %) ja etelä (15 %) ovat suosittuja muuttosuuntia, mutta 3—4 % kihuista valitsee suunnaksi joko kaakon tai lännen. Muut suunnat ovat satunnaisia, mm. luoteisiin suuntiin ei ole ilmoitettu yhtään parvea! Koska kihut seuraavat vesistöjä on niillä paljonkin merkitystä suunnan näyttäjänä. Tässä suhteessa tulevat myös alueelliset erot hyvin esille. Etelä-Karjalassa, lähinnä Saimaalla, peräti 83 % kihuista noudattavat orjallisesti lounaan ja länsilounaan välistä suuntaa. Saman vesistöalueen pohjoisosassa, lähinnä Punkaharjulla, suunta on hieman eteläisempi, lounaan ja etelälounaan välille painelee 60 % parvista. Pohjois-Karjalassa pääsuunta on lounas 46 %:lla, mutta Kymenlaaksossa (ei mereltä) etelä 41 %:lla. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Päijät-Hämeessä Päijännettä seuraavat kihut muuttavat peräti 83 %:n osuudella kaakkoon tai etelään (kumpikin suunta yhtä vallitseva).

Kymenlaaksossa, Virolahden tarkailupisteissä, on havaittu, että kihuparvet saapuvat rannikolle sisämaas-

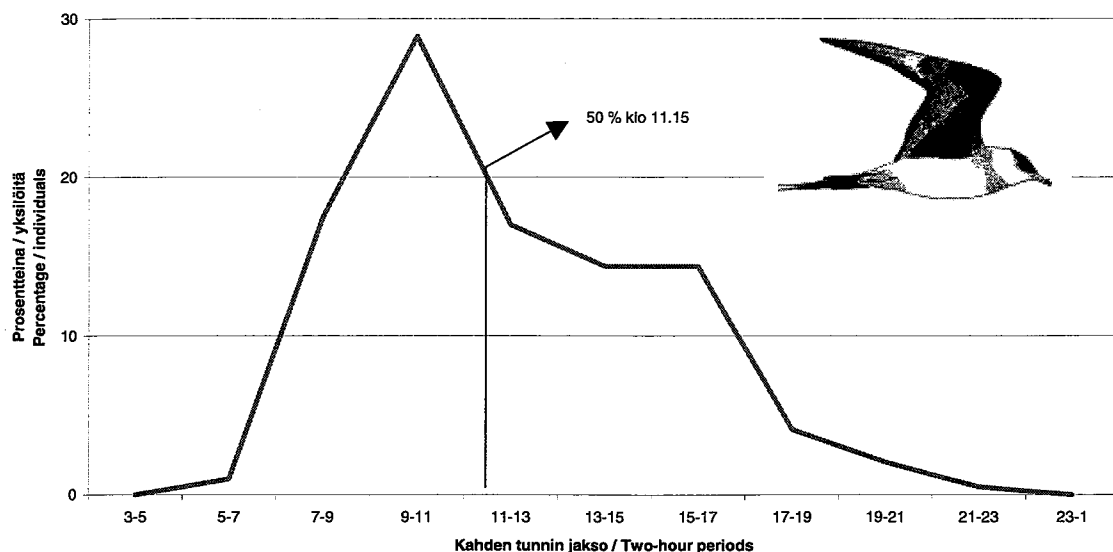
ta suoraan etelään ja usein korkealla. Ilmeisesti Saimaan loputtua tai viimeistään Luumäen Kivijärvellä parvet muuttavat kurssinsa suoraan etelään merta kohti, kun sisävesistöjen muuttoa ohjaava vaikutus lakkaa. Lappeenrannassa kihut seuraavat myötätulessa sääntillisesti Saimaan rantaviivaa WSW. Luukkaansalmella kihut leikkaavat mantereelle (SW) vain pohjoisenpuoleisilla tuulilla (sivutuuli) ja etenkin hyvän näkyvyyden vallitessa, jolloin linnut näkevät Suomenlahden (Rantanen, kirj.)! Usein vastaava ilmiö on todettavissa myös sepelhanhien kohdalla. Tämä selittää myös sen, miksi Kymenlaakson sisämaassa Salpausselän eteläpuoleisilla vähävesistöisillä alueilla kihuja ei ole havaittu koskaan! Kymijoella ei ole kihumuuttoa ohjaavaa vaikutusta kuten sillä on muille lokkilinnuille. Kihut muuttavat laajojen maa-alueiden yli havaitsemattoman korkealla, esimerkiksi Hirvikoskella suurimmat parvet ottavat kaartelemalla korkeutta järven loputtua (Kontiokorpi, kirj.)

Vuorokausirytm: Muuttoa tapahtuu tasaisesti klo 7:n ja 17:n välillä (kuva 5). Muutto voimistuu nopeasti aamupäivällä ja mediaani on noin kello 11.15. Varhain aamulla ja illalla merikihuja muuttaa vähän. Varhaisin merikihu on muuttanut 27.9.1993 klo 6.25 Luumäellä ja myöhäisin 20.8.1993 klo 21.15 Savitaipaleella. Mahdollisesti kihuja yöpyy melko yleisestikin suurilla selkävesillä. Tästä, kuten yömuutosta, ei ole kuitenkaan toistaiseksi havaintoja.

Värimuodot: Merikihun värimuodot eli faasit ovat jaoteltavissa kolmeen pääryhmään: tumma muoto on kokonaan tumma, vaalealla muodolla vatsapuoli ja kaularengas ovat kellanvalkeat, välimuoto on muuten tummanruskea, mutta posket ja kaulus ovat vaaleamman kellertävät. Tummat ja vaaleat värityypit on helppo erottaa toisistaan, mutta raja välimuotojen ja tummien välillä on liukuva; monissa aineistoissa nämä kaksi tyyppiä onkin yhdistetty. (Southern 1943; Hario 1986; Ulfvens ym. 1989) Värimuotojen lukusuhteissa vallitsee selvä maantieteellinen suuntaus: vaalean osuus kasvaa pohjoiseen. Esimerkiksi Shetlannin ja Orkney'n saarilla vaaleita kihuja on vain 25 %, Ruijassa 43 %, Ve-

Kuva 4. Merikihun muuttosuuntajakauma syysmuutolla Itä-Suomessa prosentteina (n= 258 parvea).
Fig. 4. The directions of migrating Arctic Skua (%) in eastern Finland (n= 258 flocks).

Kuva 5. Merikihun syysmuutto Itä-Suomessa kahden tunnin jaksoissa (n=238 yks., kesäaika).
Fig. 5. The daily migration rhythm of the Arctic Skua in two-hour periods in eastern Finland (n=238 indiv., summertime).

näjällä 97 % sekä Karhusaarilla ja Huippuvuorilla lähes 100 % (Götmark ym. 1981; O'Donald 1983; Furness 1987; Isakson ym. 1995; Malling-Olsen ym. 1997). Suomen rannikoilla, kuten kaikkialla Itämeren piirissä, vaaleiden osuus on poikkeuksellisen alhainen, vain 4–5 % (Forstén & Tuominen 1967; Hildén 1971; Ulfvens ym. 1989).

Keväällä läpimuuttavat linnut ovat eri aineistossa 92–95 %:sti vaaleata värimuotoa (Hildén 1971; Hario 1986; Lammi 1982; Pettay 1996).

Syysmuutolla Itä-Suomessa värimuoto on ilmoitettu 755 yksilöstä. Näistä 96,7 % on kuulunut vaaleaan värimuotoon ja 3,3 % tummiin/välimuotoisiin (välimuotoiseksi on ilmoitettu vain viisi yksilöä). Tämä on suurempi kuin yhdessäkään aineistossa keväältä tai syksyltä. Alueellisesti eroja oli hieman. Kymenlaaksossa vaaleiden osuus oli 93,8 % ja Etelä-Savossa 91,3 %, mutta erittäin vahva taas Etelä-Karjalassa 97,6 % ja Pohjois-Karjalassa 97,9 %. Kymenlaaksossa pienempi vaaleiden osuus johtune merellä kiertelevistä, ehkä oman pesimäkannan yksilöistä, mutta Etelä-Savon selvästi muita pienempi vaaleiden osuus on vaikeampi selittää. Ehkä pieni aineisto aiheuttaa tilastollisen virheen, jos mukana on muutamia "ylimääräisiä" tummia/välimuotoisia yksilöitä. Lähes olemattoman tummien yksilöiden osuuden vuoksi ei voida tehdä

johtopäätöksiä värimuotojen mahdollisesta eriaikaisesta muutosta.

Syksyllä 1994 Suomessa havaittujen merikihujen vaalean muodon osuus oli 92 % (Kontkanen 1995). Toisen varsin pienen sisämaa-aineiston mukaan vaaleiden osuus oli 89 % (Lammi 1982). Näiden pienemmät osuudet johtuvat siitä, että mukaan on laskettu myös Suomen länsiosissa tavatut kihut. Idästä länteen mentäessä vaaleiden osuus nimittäin laskee jyrkästi. Päijänteellä (Päijät-Häme ja Keski-Suomi, n=138) vaaleiden osuus oli 93,5 %, mutta yhdistetyssä Pirkanmaan ja Suomenselän aineistossa enää 56 % (n=64). Suomenlahdella (Kirkkonummi—Virolahti alue) vaaleiden osuus oli 84,2 % (n=133), tummien lisääntyessä länteen päin mentäessä. Pohjanlahdelta läpimuuttavista kihuiista ei ollut käytettävissä värimuototietoja.

Läpimuuttavien kihujen värimuotojen suhteellisesta osuudesta voidaan päätellä kihujen todennäköisiä pesimäalueita (Hildén 1971). Tummiin kihujen pieni osuus arktisissa muuttajissa viittaa siihen, että pääosa linnuista pesii Kuolan niemimaalta itään olevalla rannikkokaistaleella ja arktisella tundralla (Hildén 1971). Näin ainakin Itä-Suomessa ja pääosin myös Päijänteen alueella. Sen sijaan Pirkanmaan ja Suomenselän pituuspiirillä muuttaa todennäköisesti läntisempää kantaa

vaaleiden ja tummien ollessa miltei tasan.

Sää: Kihujen syksyiset määrät vaihtelevat suuresti (taulukko 1). Merikihun muuttajamäärien vaihtelu ei johdu myyräsykleistä, kuten leveäpyrstö- ja tunturikihulla, sillä se käyttää ravinnokseen muilta linnuilta ryöstämiä kaloja, rosvoaa pesiä sekä syö hyönteisiä ja marjoja (Maher 1974; Alerstam 1993). Säätilat näyttävät vaikuttavan kihujen syksyiseen runsauteen, esimerkiksi syksyn 1994 kihuinvaasioon niillä lienee ollut ratkaiseva merkitys (Kontkanen 1995). Idänpuoleiset tuulet ohjaavat Vienanmereltä lähtevät kihut läntisemmälle reitille ja huonon näkyvyyden vallitessa muutto keskittyy vesistöreiteille, kuten Saimaalle.

En lähtenyt etsimään joka kihun kohdalla sen hetkisiä säätiloja, sillä työ määrä olisi ollut suurempi kuin koko kirjoituksen tekemisessä. Otin mukaan tarkasteluun kuitenkin parhaimmat muuttopäivät ja silloin vallinneet säätilat. Parhaiten kihuja on Etelä-Karjalassa nähty itä- tai koillistuulilla, voimakkuudeltaan 6–10 m/s, sää on ollut sateinen ja tuhuinen sekä näkyvyys yleensä heikko (1–2 km).

Muuttoreitit: Kirjoituksessa on tarkasteltu lähinnä Itä-Suomen "arktiskareitillä" muuttavia kihuja. Jo aikaisemmin todettiin, että Pirkanmaan ja Suo-

menselän pituuspiirillä muuttaa värimuotojakauman perusteella mahdollisesti läntisempää kantaa kuin Itä-Suomessa. Vaikka syksy 1996 oli Suomessa heikko merikihujen osalta, oli se kuitenkin Pirkanmaalla paras kautta aikojen 42 havaitulla yksilöllä (Oh-tonen & Pöyhönen 1998). Muuttoaikaan vallitsi etupäässä lännen ja luoteen välinen ilmavirtaus, joka todennäköisesti siirsi osan Pohjanlahden kihuihin sisämaan puolelle. Pohjanlahdella runsaampaa kihumuuttoa on todettu vain muutaman kerran. Pohjois-Pohjanmaan rannikolta laskettiin syksyn 1982 aikana 106 yksilöä. Syksyllä 1994 Merenkurkussa Mustasaaren Västra Norrskärillä muutti 27.—29.8. 83 ja 10.9.—13.10. 97 kihua. Muina syksyinä määrät ovat jääneet pieniksi.

Länsi-Uudellamaalla, lähinnä Helsinki—Kirkkonummi alueella, tavattiin syksyllä 1976 noin 140 kihua. Hangon lintuasemalla laskettiin parhaimpana syksynä 1979 86 kihua, mutta aineistossa on jo runsaasti lähistöllä pesiviä lintuja. Syksyltä 1994 Länsi-

Uudenmaan summaa ei ilmoitettu, mutta Rönnskärin lintuasemalla + Flintgrundissa havaittiin 120 kihua. Itä-Uudellamaalta on parhaimmat syksyt olleet 1991 83 ja 1994 181 yksilöä. Siellä on pistetty merkille, että Kaakkois- ja Keski-Suomen sekä Porvoon saariston kihuhavaintojen välillä on parvikoon ja ikäjakauman erilaisuus (Juvonen 1996). Esimerkiksi syksyllä 1994 sisämaassa ja Viron rannikolla selvä enemmistö linnuista oli vanhoja, kun Porvoon saaristossa iälleen ilmoitetuista kihuihin yli puolet oli nuoria (Juvonen 1996). Tämän havaitti myös Kontkanen (1995) syksyn 1994 arktikaa käsittelevässä kirjoituksessaan: mantereen ja merialueen parhaat kihupäivät osuivat poikkeuksetta eri päiville, eikä havaintojen välillä ollut selkeää yhteyttä. Lisäksi Viron parhaat kihusummat laskettiin eri päivinä kuin Suomessa. Kontkanen (1995) mukaan tämä saattaisi johtua siitä, että kihut ajautuivat eri reiteille sääolojen mukaan, ja ilmeisesti ne myös "vetelehtivät" merialueilla useita päiviä sopivaa muuttosäätä odotellen. Mer-

kittävä syy lienee myös kihujen lähialueissa.

Havaintojen perusteella nimittäin näyttää siltä, että Itä-Suomen poikki etelä—lounaaseen suuntautuva kihureitin lisäksi Suomenlahdella kulkisi toinen vahva kihureitti. Molemmat reitit todennäköisesti yhtyvät jossain vaiheessa Suomenlahdella, valtaosan muutosta ehkä tapahtuessa ulkomerellä. Itä-Suomen kihut ovat todennäköisesti lähtöisin Vienanmereltä Belomorskin alueelta, vaikka tästä ei ole vielä saatu näyttöjä paikalla havainnoinnista huolimatta (vt. leveäpyrstökihu). Suomenlahden toisen kihureitin linnut lähtenevät myös Vienanmereltä, mutta tulevat Suomenlahdelle ilmeisesti Laatokan kautta.

Kontkanen (1995) mukaan parhaimpina syksyinä arktisia merikihuja muuttanee Suomen kautta 200–300 yksilöä, huonoimpina tuskin enempää kuin 50–100 yksilöä. Itse en rohkene esittää arviota läpimuuttavasta kannasta, luvut lienevät kuitenkin aliarvioita. Sisämaassa, ja esimerkiksi Jäämeren yllä, kihut voivat lentää useim-

Merikihu pesimäympäristössään. ©Hannu Eskonen

Kartta. Merikihun syysmuuttoreitit Suomessa.

Map. The main migration route of the Arctic Skua in Finland in autumn.

pien kahlaajien tavoin korkeapaineen keleillä niin korkealla (yli 2 km), ettei niitä voi paljain silmin havaita, mikä osaltaan selittää vuosittaiset erot kihuhavainnoissa (Alerstam ym. 1995; Kontkanen & Pöyhönen 1996). Näin voidaan esittää, että kihuja muuttaisi kevään ja syksyin sama populaatio Itä-Suomen ja Suomenlahden kautta, jonka koko kevään havaintosummien perusteella lienee jossain 900–1 200 yksilön vaiheilla (lisäksi syksyllä mukana nuoret). Kontkanen (1995) ilmoittaa Suomessa syksyllä 1994 nähdyn 678 merikihua (sisältäen myös määrittämättömät kihut) 27.8.–31.10. välisenä aikana. Sittenkin summa on kasvanut reippaasti kun alueelliset syyskatsaukset on julkaistu ja tällä hetkellä syksyn 1994 merikihusumma (sis. sp:t) on jo yli 1 300 yksilöä. Summa kasvaa vielä hieman kun vielä

muutamilta alueilta saadaan julkistettua varsin myöhässä olevat katsaukset.

Kiitokset

Timo Hämäläinen, Harri Hölttä, Pekka Karhu, Jari Kontiokorpi, Harri Kontkanen, Timo Lahti, Markku Loippo, Harri Okkonen, Paavo Rantanen ja Tapio Tohmo luovuttivat alueensa kihuhavainnoja käyttööni. Gunnar Jakobsson toimitti käyttööni ruotsalaisia kihuartikkeleita. Jari Kontiokorpi, Harri Kontkanen, Markku Porkka ja Paavo Rantanen lukivat käsikirjoituksen läpi ja tekivät siihen monia huomautuksia ja lisäyksiä. Englanninkielisen tiivistelmän laati Harri Kontkanen ja Hannu Huuskonen (kuvateksit allekirjoittaneen).

Kirjallisuus (osat 1 ja 2)

- Alerstam, T. 1993: Bird Migration. – Cambridge University Press.
- Alerstam, T., Gudmundson, G. A. & Larsson, B. 1995: Tundrafåglarnas flyttning och flyfvägar. – Vår Fågelvärld 54(1):18–21.
- Andersson, M. 1976: Population ecology of the long-tailed skua (*Stercorarius longicaudus* Vieill.). – Journal of Animal Ecology 54:537–559.
- Breife, B., Holmström, N. & Blomqvist, L. 1993: Sjöfågelboken, Fältbestämning av sträckande sjöfåglar. – Vår Fågelvärld, Supplement 18.
- Cramp, S. & Simmons, K. E. L. (toim.) 1983: Handbook of the Birds of Europe, the middle East and North Africa, vol. 3. – Oxford University Press, Oxford.
- Forstén, P. & Tuominen, A. 1967: Merikihun, *Stercorarius parasiticus*, värimuodoista Selkämeren saaristoissa. (Summary: The colour phases of the Arctic Skua, *Stercorarius parasiticus*, in the archipelagoes of the Bothnian Sea, Gulf of Bothnia) – Ornis Fennica 44:1–7.
- Furness, R. W. 1987: The Skuas. T & A D Poyser, Calton.
- Götmark, F., Andersson, M. & Hildén, O. 1981: Polymorphism in the Arctic Skua *Stercorarius parasiticus* in NE Norway. – Ornis Fennica 58:49–55.
- von Haartman, L., Hildén, O., Linkola, P., Suomalainen, P. & Tenovuo, R. 1963–1972: Pohjolan linnut värikuvin. – Otava, Helsinki.
- Hagemeijer, E. J. M. & Blair, M. J. (toim.) 1997: The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. – T & A D Poyser, London.
- Hario, M. 1986: Itämeren lokkilinnut. – SLY:n lintutieto, Helsinki.
- Hildén, O. 1971: Occurrence, migration and colour phases of the Arctic Skua (*Stercorarius parasiticus*) in Finland. – Ann. Zool. Fennici 8:223–230.
- Hildén, O. & Hario, M. 1993: Muuttuva saaristolinnusto. – Forssan Kirjapaino Oy, Forssa.
- Hirschfeld, E. 1985: Sträckat av labb *Stercorarius parasiticus* genom Sverige augusti 1982–januari 1983. (Summary: Migration of Skuas through Sweden August 1982–Ja-

nuary 1983). – Vår Fågelvärld 44:21–30.

- Isakson, E., Kjellén, N. & Wiklund, C. 1995: Rovfåglar och lämlar på ryska ishavstundran. – Vår Fågelvärld 54(1):25–27.
- Jakobsson, G. & Johansson, B. 1996: De fyra labbarternas uppträdande utmed västkusten. – Meddelande nr. 36 från Getteröns Fågelstation 1996:16–35.
- Juvonen, A. 1996: Syksy 1994. – Corvus no 19:12–16.
- Kapanen, M. 1977: Merikihun *Stercorarius parasiticus* muutosta Joensuu seudulla. – Ornis Fennica 54:123–126.
- Kontkanen, H. 1995: Syysarktika 1994. (Summary: Migration of arctic waterfowl in Finland, Estonia and northwestern Russia in autumn 1994). – Linnut 30(4):8–15.
- Kontkanen, H. & Pöyhönen, M. 1996: Arktisten lintujen muutto Pohjois- ja Etelä-Karjalassa. – Pohjois-Karjalan linnut, PKLTY:n 25-vuotishuhtajulkaisu, Siipirikko 23(2):112–146.

- Lammi, E. 1982: Kihujen esiintyminen Päijät-Hämeessä ja muualla sisämaassa. – Päijät-Hämeen Linnut 13(2):51–60.
- Lehikoinen, E. & Myrsky, H. 1970: Tunturikiuhun esiintyminen Pohjois-Utsjoella kesällä 1970. – Tiedonantaja 1(1):24–26.
- Maher, W. J. 1974: Ecology of Pomarine, Parasitic and Long-tailed Jaegers in northern Alaska. – Pacific Coast Avifauna 37:1–148.
- Malling-Olsen, K. 1986: Labbar – en bestämningsguide till släktet *Stercorarius*. – Anser, Supplement 20.
- Malling-Olsen, K. & Larsson, H. 1997: Skuas and Jaegers. – A Guide to the Skuas and Jaegers of the World. – Pica Press, Sussex.
- O'Donald, P. 1983: The Arctic Skua. A study of the ecology and evolution of a seabird. – Cambridge.
- Ohtonen, M. & Pöyhönen, M. 1998: Invaasioiden värittämä harvinaisuusyksy 1996. – Linnut 33(1):32–37.
- Pettay, T. 1994: Näin kihut Kummelskärillä. – Corvus 17:40–44.

- Pettay, T. 1996: Kevätarktika. – Porvoon maalaiskunnan ymp.ltk. tiedottaa 29/1996.
- Pöyhönen, M. 1995: Muuttolintujen matkassa. – Otava, Helsinki.
- Pöyhönen, M. 1998: Kahlaajien muutto Kotkan Hovinsaarella. – Lintukymi 20:52–65.
- Southern, H. N. 1943: The two phases of *Stercorarius parasiticus* (L.). – Ibis 85:443–485.
- Ulfvens, J., Hildén, O. & Hästbacka, H. 1989: Labben i Kvarken – färgfaserna år 1957–1987. (Summary: The colour phases of the Arctic Skua *Stercorarius parasiticus* in the Finnish Quark 1957–1987). – Lintumies 24:78–80.

Kirjoittajan osoite / Author's address:
Mikko Pöyhönen
Mariankatu 24 C 44
FIN-48100 KOTKA
email: mpoyhonen@hiski.pp.fi

Summary: Autumn migration of Arctic Skua in eastern Finland

The breeding population of Arctic Skua on the Finnish coast of Baltic Sea totals about 520 pairs. In addition to this, part of the breeding population of Arctic coasts of Norway and Russia passes through Finland during their spring and autumn migration (ca 1 200–1 500 ind.). Considerable part of these Arctic migrants are seen in autumn in East- and Southeast-Finland along the system of rivers and lakes, where 1 319 Skuas were observed during scrutiny (until 1995, table 1 and 2). The main migration of Arctic population takes place between 24.8. and 27.9. (median 13.9.), when 86% of Arctic Skuas were observed. It seems probable that both adult and young birds migrate in three waves (fig. 2: A, B, C); adults ca 5 days earlier than young birds (fig. 1 and 2). These three waves could indicate migration of different populations, but the present data for young birds (19% from aged birds) are insufficient for a firm conclusion. Flock size is an average 2.6 individuals (fig. 3), which is clearly larger than in spring in Gulf of Finland. Migrating flocks of Skuas consist always of only one species, and from these 72% are pure flocks of adults, 22% are pure flocks of young birds and the rest 6% are mixed. Daily rhythm of migration is quite even from 7 a.m. to 17 p.m. (median 11.15 a.m.) (fig. 5). As much as 97% of migrants consist of the pale colour phase, which is exactly the same proportion as among the Arctic breeding population in Russian tundra.

The main direction of inland migration of Arctic Skua is south-west (fig. 4). They often follow coastline of lakes and rivers, but above mainland they can fly very high when the sky is clear and the weather is sunny. The best possibility to see migrating Arctic Skuas is usually under foggy and rainy weather conditions, when the wind is from east or south-east (6–10 m/s). Eastern wind directs Skuas that leave the White Sea to more western routes, and in rainy weather they follow the system of rivers and lakes, like Lake Saimaa. Another important migration route of Skuas is via Lake Ladoga to the Gulf of Finland. Numerous Arctic Skuas migrate also through central part of Finland, but obviously quite few via the Gulf of Bothnia (see map). Yearly numbers of migrants (table 1) vary a lot depending on the weather conditions. So far, during the best autumn (1994) in whole Finland ca 1 300 migrating Arctic Skuas were observed. The other part of this article deals with autumn migration of Pomarine and Long-tailed Skuas in Finland.

TURKIN LINTURETKI 27.4.-4.5.1995

KARAJOLLARIT NUFUKSIEN MAASSA

MARKKU LOIPPO

RETKELÄISET: ARI "AAPPO AIV PIIPPO" PARVIAINEN, PENTTI "ZERRE" ZETTERBERG JA "MALINKI" MARKKU LOIPPO

Taustaa

Turkki linturetkikohteena oli kiehtonut kaikkien tälle retkelle osallistuneiden mieltä jo vuosikausia. Kevättalvella 1995 aloimme tehdä unelmista totta ja aloitimme toivoretken valmistelut. Lopulta selvisimme valmisteluista melko niukalla kirjeenvaihdolla, sillä porukan käsitykset parhaista kohteista Turkinmaalla olivat hyvin samankaltaiset. Pohjana reittisuunnittelulle olivat Jänneksen Lintumatkat Turkin-raportti, sekä P-K:n pioneeriryhmän (Leivo, Kontkanen, Palviainen & Mähönen) matkaraportti ja E-K:n perusjätkien (Jantunen, Luukkonen ym.) vastaava. Korvaamattomana apuna seikkailussamme olivat lisäksi Jukka Jantusen antamat tarkat nuotit, joita hän kärsivällisesti ja pyyteettömästi luovutti. Siispä tilasimme Kymppimatkojen viikon matkan, sisältäen pelkät lennot. Hinta kohtuullinen 1495 mk/lärvi. Retken ajankohdaksi kiteytyi huhti-toukokuun vaihe, jolloin tapaissimme viimeisiä läpimuuttajia ja toisaalta ensimmäisiä myöhäisiä saappujia Turkin alueella. Saimme lisäksi hyvin kirjavan valikoiman erilaisia isällisiä ohjeita, jotka koskivat Turkin suvaitsematonta uskontoa (islam), bakteerien saastuttamaa ruokaa, roiskuvia suolistotoimintoja, sotatilaa (Turkin hallitus moukaroï kurdivähemmistöä Irakin puolella idässä) ja villiä liikennettä. Matkamme aikana kaikki varoitukset osoittautuivat suuresti liioitelluiksi, mutta matkalla on tietenkin syytä aina olla hiukan varuillaan.

Kylmästä Pohjolasta keväiselle Välimerelle

Ajelin 26.4. illansuussa Joensuuhun melko talvisissa olosuhteissa. Lunta oli maastossa puolisen metriä ja lämpötilakin nollan tuntumassa. Ilta sujui rattaosasti Aappo AIV (viittaus alkutuotannon säilöntämenetelmään, eikä virvoitusjuomatyyppiin) Piipon hoivissa. Katselimme TV:stä lätkää, Suomi kulki jo kohti hurmiota...

Aamulla 27.4. herätys klo 6.30 ja aamupalalle. Reput ja pakaasit ajoneuvoon ja kohti Wallenkatua. Poimimme Zerren kyytiin ja matka jatkui Joensuun lentokentälle. Auton parkkeerasin sikahintaan lentoparkkiin ja sain terminaalissa kuulla, että alennustakin olisi Kymppimatkojen sisäköltä saanut. Turkkilaisen Sunways-lentoyhtiön palvelu osoittautui mainioksi, sillä matka Vähä-Aasiaan sujui rattaosasti. Ainut nyripistely aiheutui parin tunnin seisokista Jyväskylän välilaskukentällä. Pitihän kone saada täyteen matkustajia!

Laskeuduimme Antalyan lentokentälle klo 16.30 ja keväinen lämpö hivelä ihoa. Helppojen saapumismuodollisuuksien jälkeen ryhdyimme vuokraamaan ajoneuvoa suoraan lentokentän lukuisilta autovuokraamoilta. Pienen budjetin safarimme päättyi paikallisen Kavas-yhtiön palveluksiin, eikä vähiten huokean hinnan takia (290 \$/vko). Tulevan viikon turvamme oli lisenssi-Fiat, tyyppiä 131 Sahil. Ulkoisesti kärry muistutti Fiatia, mutta sisustus ja käytös viittasivat erehdyttävästi Ladan suuntaan. Auto toimi joka tapauksessa moitteettomasti, siitä yhtiölle pisteet. Tutustuttuamme ajoneuvomme tek-

niiikkaan aloitimme pitkän ja kiivaan kiertomatkan eteläiseen Turkkiin. Aluksi suunnistimme rantatietä (400) Antalyasta itään, kohti Serikin kaupunkia. Matkalla saimme jo ensi kosketuksia paikalliseen lajistoon: **valko-otsalepinkäinen** ja **töyhtökiuruja**. Illansuussa kurvasimme rantatieltä pohjoiseen, tielle 695. Aivan Välimeren tuntumassa pysähdyimme vielä tunniksi viljelysaukean reunaan. Lintuja oli liikkeellä mukavasti. **Rääkkähaikarat** poimivat pellolta pikkusammakoita, joita oli muuten kosolti. Monista lentelevistä haikaroista yksi oli **ruskohaikara**. Pellolla lenteli runsaasti **mustapääsirkkuja**, lähes kaikki koiraita. **Töyhtökiuruja** ja yksi **lyhytvarvaskiuru** lentelivät myös alueella. Äänikuvia tunnelmaan loivat **kyläpöllönen**, **viiriäinen** ja kaksi ojanvarren **silkkipöytästä**. Runslukuisen pääskyparven seasta erotimme ainakin viisi **ruostepääskyä**. Matka jatkui pimeään jo laskeutuessa kohti pohjoista ja ensimmäistä pääkohdetta, **Aksekin** kaupungin ympäristöä. Huonokuntoinen tie mutkitteli vuoristossa, eikä ajokokemus ollut kovin miellyttävä. Saavuimme Aksekiin klo 22 ja kipusimme JJ:n ohjeiden mukaan erittäin jyrkkää pääkatua kaupungin keskustaan. Majoituimme leppoisissa tunnelmissa Otel Stariin. Asianmukaiset hintaneuvottelut päättyivät 200 000 Turkin liiraa (TL)/lärvi+aamiainen (= 30 mk). Huoneet olivat OK ja suihkukin WC-pönttöneen löytyi. Aterioimme alakerran ravintolassa maukkaan aterian oluella ja sitten yön sykkeeseen. Jyrkällä vuorinteellä sijaitsevan kaupungin puistosta kuului viiden **kyläpöllösen** surumielinen ja rytmikäs viheltely.

Nautimme kilpailevassa hotellissa oluet ja sen omistaja oli silminnähden pahoillaan majoitusratkaisustamme. Sitten omaan hotelliin ja nukkumaan. Päivän viimeinen tunti kului suuria odotuksia kelaillen, kunnes kyläpöllösen viheltely vaivutti meidät syvään uneen.

Ensimmäisen illan (27.4.) parhaita:

Antalya: Lan nub 1
Serik, risteys: Otu sco 2Ä, Emb mel 40, Lus meg Ä, Cot cot Ä, Ard ral 8, Ard pur 1, Hir dau 5, Lan nub 1
Akseki: Otu sco 5Ä

Aksekiä ja ylängöllä

Herätys 28.4. aamun sarastaessa klo 6. Kaupunki näytti aivan erilaiselta päivänvalossa. Kuin olisi katsellut lukemastaan kirjasta tehdyn elokuvan. Raikkaan vuoristoilman seasta kuului tuttu ääni, **käki** kukkui. Sää oli pilvipoutainen, +15° C ja tyynti. Aamun mittaan ropisi keveitä sadekuuroja

retkeläisiä haittaamatta. Suunnistimme ripeästi Aksekin hautausmaalle aamun liikehtijöitä seurailmaan. Hautausmaa oli hajanainen ja umpeenkasvanut, siis todella mielenkiintoinen lintukeidas. Pinjat, syypresit ja eukalyptukset verhosivat kiviäidalla rajatun niittyjen ympäröimän alueen. Lintulajistosta panimme merkille soivan **sininähiparin**, sekä läheisellä rakennustyömaalla laulavan upean **sinirastaan**. Pusikosta löytyi lisäksi viisi **valko-otsalepinkäistä** ja **harjalintu**. Pikkulintuja oli pensaitossa myös runsaasti: **mustapääkerttuja**, **laulava orfeuskerttu** ja **rusotasku**. Puuston latvuksista tapasimme neljä **syryiantikkaa**, joka osoittautui runsaslukaiseksi koko Etelä-Turkissa. Parin tunnin komppauksen jälkeen palasimme sovittulle aamiaisle hotelliin ja jutustelimme isäntävään kanssa mukavia. Vierailimme myös paikallisissa elintarvikemyymälöissä, jotka olivat pullollaan tavaraa. Aappo osti purkillisen kirsikkasotkua, jota koetimme koko loppuretken ajan märehtiä, siinä lopullisesti

onnistumatta. Poistuimme eväinemme Aksekin kaupungista klo 11 ja ajoimme tietä 695 etelää kohti. Tien varrella tapasimme useita **ruostekurkkusirkkuja** ja **rusotaskuja**. Viisi kilometriä kaupungin eteläpuolella suunnistimme tien varressa olevaan "harvaan pinjametsään". Täällä tapasimme **kangaskiurun**, lievästi koomisen **balkanintiaisen** ja **rusotaskuja**. Lintuja oli muutenkin mukavasti, eniten **korppeja**, **harjalintuja** ja **töyhtökiuruja**.

Harvasta metsästä suunnistimme edelleen taustalla sijaitsevien rintaiden takana olevaan autiokylään. Kyllässä vallitsi maaginen tunnelma: sortuneita taloja, hautausmaa ja jyrkät rinteet. Tutkiskelimme lähimaastoa, josta löytyi mm. kaksi **orfeuskerttua**, **kallionakkele** ja **mustakurkkukerttupari** pesänteossa. Ostimme päätien varren ravintolasta postikortteja ja kuvasimme seinällä päivehtiviä suurikokoisia kehrääjäperhosia. Matka jatkui tietä 695 pohjoiseen. Tien varressa tapasimme kuusikkorinteiltä **vuoriunilinnun**, runsaasti **kuusiti-**

Ruostekurkkusirkku *Emberiza caesia* Aksekin vuoristomaisemissa. ©Markku Loippo

aisia ja vuorisirkkuja. Ennen ylänköä poikkiesimme suurin odotuksin ns. tikkametsään. Paikka oli komea, kumpareinen vanhojen pinjojen verhoama havurinne. Tikkoja emme ta-
vanneet ainuttakaan! Sensijaan sieviä **punarinanakeleita** metsässä vilisteli kymmenkunta, löytyipä haljennes- ta kaarnankolosta hautova lintukin. Metsässä lauloi viisi **balkanintiaista**. Eriten kiinnostusta herätti kuitenkin **samamiscus** rodun **leppälintu**, jolla oli suuri valkoinen siipipaneli, aivan kuten mustaleppälinnalla! Kavutessamme vuoristoserpentiiniä Konyan tietä (340) kyytiläiset pilkkivät jo ankara-
rasti ja kuljettaja taiteili parhaansa mukaan Sahilin ajo-ominaisuuksien ääri-
rajoilla. Erään rotkon pohjalta lojui romuttunut rekka, jonka lählas-
tia paikallinen yrittäjä kuormasi trak-
toriinsa.

Ennen tasaista Anatolian ylänköä pysähdyimme rehevässä solassa lähellä Seydisehirin kaupunkia. Solan rinteiltä Arska komppasi esiin kaksi komeaa **kivikkosatakieltä**, **sinirastaan** ja **kirjokertun**. Alempana puutarhassa lauloivat **silkki kerttunen**, **orfeuskerttu** ja **etelänsatakieli**. Onneksi viivymme paikalla pitempään, sillä jyrkän tontin reunan takaa alkoi valua kirjava petolintuvalikoima kohti pohjoista: **hiirihaukka**, **muut-
tohoukka**, vaalea **pikkukotka**, kolme **käärme-
kotkaa**, **haarahaukka**, sekä **Aquila**-laji, todennäköinen **nipalensis**. Ylängöllä tapasimme tien (350) var-
ressa runsaasti **töyhtö-**, **lyhytvarvas-**
ja **arokiuruja**. Ylängöllä piiskasi an-
kara tuuli, joka hiipui iltaan mennen-
sä ohittaessamme vauhdilla pikku-
kaupunkeja. Matkalla havaitsimme **pikku-
tuulihaukan**, 30 **mehiläissyö-**
jän parven ja **kattohaikaroita**. Pime-
ässä pysähdyimme Guneyisirin lähellä, valtavan puoliaavikon keskel-
lä. Taivaanrannassa hämmöttävien
vuorten yllä leiskuivat salamet.
Ukonilma oli vain niin kaukana, ett-
emme kuulleet jyrinää, tyvenestä
huolimatta. Yön hämärässä aukealla
huuteli neljä **viiriäistä**, sekä neljä
paksujalkaa. Käänsimme auton va-
lokeilat aavikolle ja yksi viimeaini-
tuista lennähti kauemmas aukealle.
Huoltoasemalla Kazimbarabehirissä
kuulimme vielä yhden **paksujalan** ja
sarvipöllön. Lopulta saavuimme Ka-
ramanin kaupunkiin ja majoituimme
sivukadun latikkahotelliin. Pääkadun

turistihotellin huone olisi maksanut
1,5 miljoonaa, mutta nyt majoituim-
me tutunolaisella 175 000 TL:n hin-
nalla. Yöllä tosin tajusimme miksi va-
litsemamme luukku oli niin halpa.
Toiletti oli sotkuinen kyykkälä ja
mikä mielenkiintoisinta, aamulla löy-
tyi pielukselta ilmeisen kylläisiä ve-
rilatikoita! Illastimme lisäksi keskus-
tan Kebab-baarissa, jossa oli huuru-
iset ikkunat ja kaamea katku. Aappo
söi sallaatitkin!

Kooste 28.4. mielenkiintoisista:

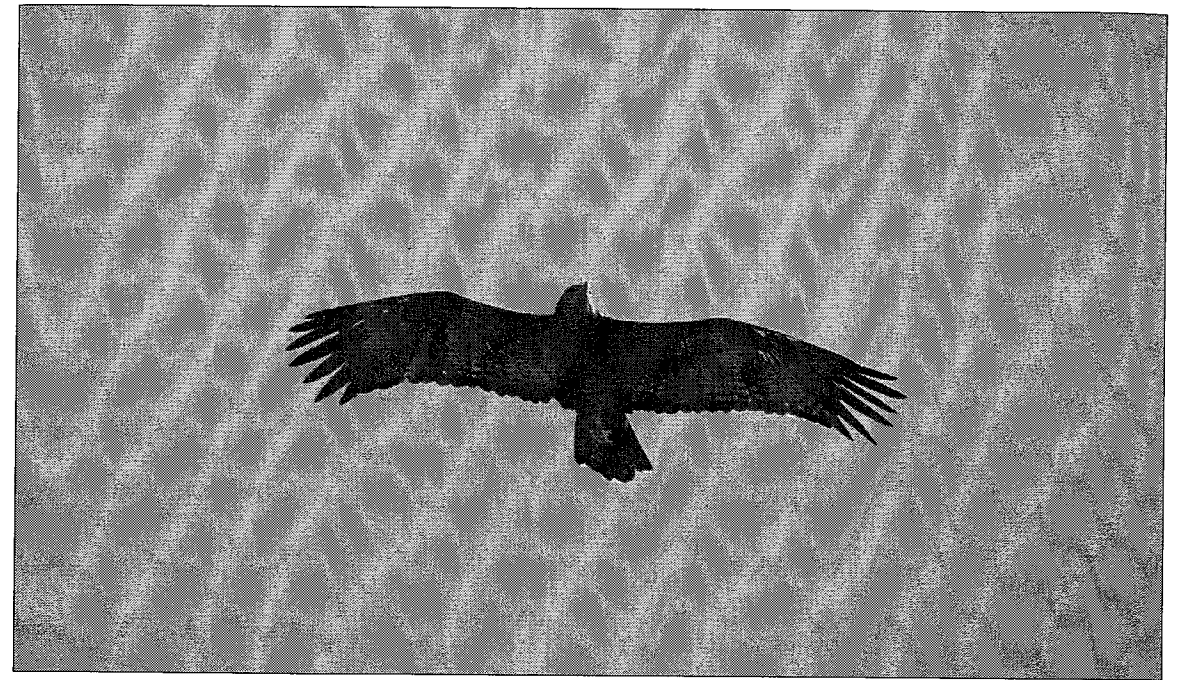
Akseki hautausmaa: Lan nub5, Mon
sol 1, Syl hor 1, Cor gar 4, Den syr 4
Aksekin ympäristö: Emb cae 10, Par
lug 1, Syl rüü 2, Syl hor 2, Lul arb 1,
Sit neu 2, Upu epo 4
Akseki "tikkametsä": Sit kriu 10, Par
lug 5, Cer bra 3, Pho pho samamiscus
1
Seydisehir, sola: But ruf 1, Mil mig
1, Hie pen 1, Cir gal 3, Fal per 1, Syl
nis 1, Syl hor 1, Cet cet Ä, Ira gut 2
Guneyisir: Bur oed 4Ä, Cot cot 4Ä,
Asi otu Ä, Mer api 30

Kohti Ereğliä ja Taurus-vuoristoa

Aamulla 29.4. pakkasimme ilmeisen
köykäisinä tavarat nopeasti autoon ja
jatkoimme matkaa ylängöllä. Ilma oli
puren van raikas, aivan toisenlainen
kuin rannikon tuntumassa. Kirkas,
tyyni ja +15° C. Aamun hokemaksi
muodostui JJ:n raportista todettu:
"Laji on sopivilla biotoopeilla törke-
än yleinen." Tällä kertaa kyse oli ai-
nakin **arotaskusta**, **ylänkö-** ja **aroki-
urusta**. Jatkossa se soveltui moniin
muidenkin lajeihin! Pysähdelimme sil-
loin tällöin loputtoman ylängön tai-
paleilla ja lajisto oli hyvin mielen-
kiintoista. Tien varret olivat täynnään
aro- ja **ylänkökiuruja!** Viljelysillä
ruokaili runsaasti **kattohaikaroita** ja
matalalla kaarteli puolenkymmentä
niittysuohaukkaa. Erältä kumpare-
elta kohosi vanha **pikkukorppikot-**
ka ja kaksi **töyhtökäkeä** lepäili kaape-
lilla. Aavikolta löytyi runsaslukuisen
arotaskun pesä. **Käki** oli matkalla yl-
lättävän runsas ja **mustaotsalepin-**
käisiä tähyili tasaisin välein langoil-
la. **Arohiirihaukkoja** havaitsimme
matkalla myös mukavasti. Bözkiris-
sä tapasimme kaartelevan **mustahai-**

karan ja kaukana rinteellä lepäsi to-
dennäköinen **arokotka**. Aloimme lä-
hestyä erästä retken odotetuinta koh-
detta, **Ereglin** kosteikkoa.

Ereglin kaupungin luoteispuolel-
la Bögezikin kylän vieressä on länti-
sen Turkin komein kosteikkoalue.
Alueen keskellä oleva Akgöl-järvi on
useiden neliökilometrien laajuinen,
matala ja täynnään heinäsaarekkeitä.
Järven länsipuolella on korkea kallio-
jyrkänte, joka on ilmeisesti vanhan
kaivostoiminnan aikaansaama. Lä-
hestyimme Akgöliä ilta-
päivän valais-
tuksesta johtuen lounaasta. Kuljimme
todella kurjan maalaiskylän läpi, jos-
sa talojen katot olivat aasinlantale-
vyistä ja perheiden lapset istuivat ka-
nojen ja possujen kanssa samoissa lä-
täköissä. Laajan aromaisen aukean
jälkeen tien vierellä kohosi korkea sei-
nämä, jonne aloitimme vaivalloisen
kapuamisen kaukoputket olalla. Sei-
nämän päältä avautui upea näkymä
koko kosteikkoalueen ylle. Selasim-
me kaukoputkilla järven runsasta lin-
tuvalikoimaa. Eniten lutakossa pors-
kutteli **nokikanoja**, reilusti yli tuhat.
Flemingoja järvellä oli 500 ja haika-
roista havaitsimme **silkki-**, **harmaa-**,
katto- ja **kapustahaikaroita**. Vesilin-
tu-
puolella runsain laji oli **puna-
päänarsku**, joita laskimme 200, myös
viuhkasorsia oli upeat 40 yksilöä.
Ristisorsia havaitsimme kaksi ja lou-
hokselta lähti lentoon kolme paria
ruostesorsia, jotka kuulemma pesivät
jyrkänteellä. **Silkkiuikkujia** järvellä
oli 20 ja **pikku-uikkujakin** 10. Juuri
kavuttuamme törmälle järveltä kohosi
220 **pelikaanin** massa, joka kaarteli
väreilevässä ilta-
päiväauringossa
pitkään kadoten pohjoisen siseen.
Kahlaajista löytyi joitakin **pitkäjalko-**
ja, kynsihyppiä ja **töyhtöhyppiä**.
Merimetsoja lutakolla oli myös useita,
mutta mielenkiintoisimpia kostei-
kon asukkaista olivat **pikkumerimet-**
sot, joita lepäili louhoksen altaalla
kymmenkunta. Pikkulinnuista ran-
nassa raksutteli ainakin **rastas-** ja **ryti-**
kerttunen. Jyrkänteellä lauloi komea
kivikkorastaskoiras, joka pysähtyi to-
viksi jopa samalle kivel-
le **töyhtökäen**
kanssa. **Sinirastaita** paikalla oli kak-
si koirasta ja naaras sekä pari **kal-
liovarusta**. Erikoisinta laulua esitte-
livät paikalliset **peltosirkukoirat**.
Niiden laulu poikkesi pohjoismaises-
tä sävystä melkoisesti. Myös **musta-
pääsirkkuja** lenteli rinteellä kymmen-

Vanha arokokka *Aquila nipalensis* muutolla. Israel lokakuu 1995. ©Markku Loippo

kunta. Petoja jyrkän tontin yllä kaarteli
myös mukavasti. Runsaimpana **mehi-
läishaukka**, joita laskimme lyhyessä
ajassa yli sata muuttavaa. **Arohiiri-**
houkkoja kaarteli viisi ja kosteikolta
tapasimme ainakin 30 **ruskosuohauk-**
kaa. Esiaikainen **maakotka** kaarteli
pitkään yllämme ja Zerre ihmetteli rin-
teellä **paritelleita pikkukorppikotkia**.

Poistuimme rinteeltä yltäkyläisen
linturikkauuden hämmentäminä. Kos-
teikon itäpuolen kylään karautimme
melko suruttomasti ja pysäköimme
matalan kiviraunnon viereen. Häm-
mästyksellemme huomasimme rau-
nioilla **pikku-
tuulihaukkoja**. Maail-
man Luonnonsäätiön suojeluksessa
olevat linnut pesivät kylän keskusau-
kealla olevassa matalassa kivikasas-
sa. Peruutimme varovasti kauemmas
ja laskimme paikalta 20 lintua kylän
lasten ihmetellessä. Kosteikolle päin
lensi kahdeksan **valkoposkitiiraa** ja
langoilla lepäili useita **mehiläissyö-**
jiä. Vielä kylän eteläpuolella lepäsi
kaapelilla **pikku-
tuulihaukka** pari.

Ajellesamme tietä 350 kohti itää
ja Ereğliä havaitsimme ohdakeper-
hosia lentämässä pohjoiseen. Kym-
menien kilometrien matkalla jatkui
perhosten loppumaton virta aivan
aavikon pinnassa. Auton maski ja

tuulilasi tahriutuvat näistä meillä
harvalukuisista perhosista. Niitä
vaelsi miljoonittain! Poikkiesimme
Eregliin hakemaan muonatäyden-
nystä. Tällä koimme matkan par-
haan makuelämyksen, kun tilasimme
paikallisesta leipomosta runsaasti
kengänpohjallisen kokoisia jauheli-
halärtsyjä.

Matka kohti Taurus-vuoristoa jat-
kui ilta-
päivän helteessä (+20° C). Pian
ylänkötie alkoi muuttua mutkaisem-
maksi saapuessamme vuoriston juu-
relle, tielle E 90. Alkoi vaivalloinen ki-
puaminen kohti retken päätavoitetta,
Demirkazikia. Väistelimme hullun-
kurisesti lastattuja kaatumaisillaan
olevia rekkoja ja kurvasimme Camar-
din tielle pohjoiseen. Lyhyehkön py-
sähdysten aikana erään sillan luona
havaitsimme kivasti petomuuttoa.
Hetki oli oikeastaan ainut, jolloin vä-
hän stajiasimme koko matkan aika-
na. **Aquila**-kotiä lipui korkealla vuori-
riston yli luoteeseen kymmenittäin.
Linnut olivat todennäköisesti **pikku-
kiljukotkia**. Alueen yli lipui kaksi
**käärme-
kotkaa** ja kaksi **maakotkaa**.
Muuttajien seassa meni myös kolme
hanhikorppikotkaa ja neljä **pikku-
korppikotkaa**. Komeata katseltavaa
oli myös **kattohaikaroiden** muutto.

Laskimme klo 15-17 yhteensä 1748
muuttajaa, suurimman parven käsit-
täessä tuhat lintua. Komeaa! Zerre to-
tesi vain sarkastisesti: "En jaksanu kat-
too vuorikotkaa." Minä mietin, että
olihan P-K:n miesten huumori aika
karskia (todellisuudessa emme näh-
neet moista lajia koko retkellä). Joen-
varren pusikoista Aappo komppasi
retken ainoan **samettipääkertun**. Mat-
kalla Demirille havaitsimme vielä 40
alppikiitäjää. Vihdoin myöhään ilta-
päivällä saavuimme pieneen kylään
Taurus-vuoriston ja koko läntisen Tur-
kin korkeimman vuoren, Demirkazi-
kin juurelle. Ajoimme rinteiden ylim-
män rakennuksen, paikallisen hiihto-
keskuksen majan pihaan. Tunnelma
oli käsin kosketeltava, niin vaikutta-
va tuo lumihuippuinen vuorijono kät-
temme ulottuvilla oli. Majoituimme
huokeaan 200 000 TL:n hintaan hiih-
tomajan kerrossänkyosastolle. Olimme
majan ainoat asukkaat, sillä eräs
saksalaisryhmä oli juuri poistunut pai-
kalta. Henkilökuntaan kuului kaksi
tummaa kaveria. Lähdimme välittö-
mästi nauttimaan ilta-auringon vii-
meisistä säteistä ulkoilmaan. Kiipe-
simme loivaa alarinnettä joitakin sa-
toja metrejä ja kunnioituksemme
vuorta kohti senkuin kasvoi. Karun-

Pureva pakkaneen, mullahien joiku ja mykistävät maisemat. Sitä on Demirkazik! ©Markku Loippo

oloisella alarinteellä oli uskomattoman runsas pikkulintulajisto. **Mustaleppälintuja, hemppoja** ja tikkejä oli runsaasti. Tapasimmepä ylempää **mustaleppälinnun** ruostevatsaisen *semirufus* rodun lintujakin. Ylempänä lajisto vain mehevöityi. Ylitsemme lensi ensin **tunturikiuruja** ja sitten sieviä **kultahemppoja**. Rinteellä oleili myös **ruususiipitulkuja** ja useita **lumivarpusia**. Alarinteen oikealla sivustalla nousimme matalaa laaksoa pitkin luolamaisen holvin juurelle. Täällä tapasimme useita **vuorisirkkuja** ja komeita **valkoselkätaskuja**. Rinteellä kaklatti **vuori-pyyperi** ja holvissa oli **kalliopääskyen** yhdyskunta. Laskeuduimme alas melko väsyneinä pimeään alkaessa. **Sinirastaan** laulu saatteli meitä majalle. Kaikki tuo pikkulintupaljous karulla rinteellä, jonka kasvillisuus koostui matalista varvuista, oli yllättävä! Majassa söimme meheviä Eregrin poikien lärtysyjä ja suoritimme il-tahuudon. Päivän lista oli vaikuttava. Rankan päivän kokemukset kiertelivät mielissämme, kun väsyneinä kömmimme kerrossänkyviidakon

kätköihin, mahdollisimman kauas toisistamme. Pelko imaamin kostosta leijui retkueen yllä (vrt. Montezuman kosto, meksikolainen raskaan kaliiperin ripuli). Uskoakseni kaikki ajattelimme myös tulevan aamun koitoksia, sillä Demirin alarintekin oli osoittautunut lopulta jyrkäksi ja uuvuttavaksi.

Päivän parhaat 29.4.

Karaman: *Cla gla 3, Neo per 1, Bur oed 2, Mel bim ja Mel cal +++*
Eregli: *Tac ruf10, Pha pyg 10, Pho rub 500, Pel ono 230, Pla leu 8m, Net ruf 200, Oxy leu 40, Tad tad 2, Tad fer 6, Neo per 2, Aqu chr 1, Fal nau 22, Ful atr 1000+++*, *Him him 5, Hop spi 2, Chl hyb9, Cla gla 2, Mon sax 1♂, Mon sol 2♂1♀, Sit neu 2, Pyr gra 12, Pet pet 2*

Demirkazik (ilta): *Cic cic 1748/5m, Neo per 4, But ruf5m, Aqu chr 2, Aqu (pom) 30m, Aqu sp 10m, Cir gal 2p, Ale chu 2p, Otu sco Ä, Apu mel 60, Lul arb 2, Pty rup 12, Pho och semirufus, Oen fin 3♂, Mon sol 1♂, Syl mel 1♂ (joella), Pyr pyr 1p, Pet pet 2, Mon*

niv 10, Ser pus 16/6p, Rho san 6/4p, Emb cia 3♂

Demirkazikin valloitus ja etelän tuulet

Kello soi aamulla **30.4.** ennen kukonlaulua. Sysimusta pimeä tervehti meitä, kun tirkistelimme klo 3.30 akkunasta vuorelle. Silmän jo hiukan tottuessa paljastui upea tähtitaivas synkkänä kohoavien huippujen yllä. Minun mieltäni ainakin kalvoi lievä jännitys. Riittäisivätkö voimat, onnistuisiko kiipeäminen, olisiko ylhäällä paljon lunta ja pakkasta. Synkkä vuoristo vastasi mykkänä uhmaten. Lämmintä päälle ja aamupalaa pupeltamaan. Retkue oli melko hiljainen, sillä kaikki me tiedostimme tulevat rasi-tukset.

Ulkona oli pimeää ja viileää, kun aloitimme kiipeämisen. Alarinteen alku sujui ripeästi lämmintä hakien. Mullahin aloittaessa maagisen aamujoikunsa alkoivat ensimmäiset hiki-karpalot norua selkää pitkin. Luolaa ohittaessamme villapaidat riisuttiin

reppuihin. Sata metriä ylempänä vaatetus väheni taas. Puuskutus oli ankara ja pysähtelimme jo kymmenen metrin välein. Ilma oli raikas ja ohut. Aloimme lähestyä 3000 metrin korkeutta. Onneksi Aappo päästeli pe-tollisia laskeumia takaa tulevien ulot-tuville, oli jotakin muuta ajateltavaa kuin voimien hupeneminen. Alarinteen viimeisellä kolmanneksella fyy-sinen kunto oli todella koetuksella. Pysähdyksiä ja manauksia. **Kivikko-rastas** lauloi ja piristi kapuajien mie-liä. Tunnelma kohosi edelleen, kun edestämme pyrähti kivelte **kaspian-rautiainen**. **Alppinaakat** ja **-varikset** jäkättivät ylempänä. Auringon verenkarnas sävy punersi ylimpien huip-pujen rinteet. Ennenkokematontako? Taatusti!

Juuri ennen tavoittelemaamme ylätasangon reunaa Zerre, joka vai-kutti joukkion väsyneimmältä, sai jostakin käsittämättömiä vuoripos-sun voimia ja pinkaisi yläviistoon juoksuun! Meillä muilla viimeiset metrit ennen tasaisempaa ylätasan-koa menivät puhtaasti sisulla. Saavu-timme karun, puoliksi lumen ja jään peittämän ylätasangon klo 7. Ilma oli

kirkas, tyyni ja pakkasta reilut viisi astetta. Tasanko oli varjossa ja har-maa, huipulle paistoi aurinko jo täyt-tä päätä. Herkistimme kuuloamme! Kyllä, kuovimainen vihellys kiiri maisemassa! Pienellä etsinnällä saime kaukoputken kuviin **kaspianlu-mikanaparin**. Se etsiskeli rauhallises-ti ruokaa huipun tyvellä valuvassa sorarinteessä. Suurikokoinen koiras röyhistelä aina silloin tällöin rintaansa ja päästi soidinvihellyksensä. Toi-nen koiras vastasi kauempaa. Väsy-mys ja kylmä olivat tiessään. Tallus-telimme n. 800 metrin etäisyydelle kanoista ja seurailimme niitä lintujen häiriintymättä. Toden totta koiras lo-petti viheltelyn melko nopeasti. Var-hainen herätys oli paikallaan, sillä il-man vihellyksiä niitä olisi ollut mah-doton havaita.

Kuljimme loivaa ylätasankoa eteenpäin. Kävimme jyrkänteen reu-nalla ihailmassa laakson maisemia. Huipun tyvellä solisi lähde, jossa pai-menet juottivat usein karjaansa. Nyt paikalla ei näkynyt ketään. Lintuja oli yllättävän runsaasti näissä karuissa oloissa. Tasaisella kipitteli **tunturi-kiuruja**, tummanaamaisia *penicillata*

rodun lintuja. **Lumivarpuset** ja **ruususiipitulku** pyrähtelivät myös pai-kalla. Lähteen yläpuolella oli suorastaan vilskettä: **alppirautiaisia, kaspianrautiaisia** ja **vuorikirvisiä**. Komea **kivikkorastas** lauloi rinteellä ja **alppinaakat** etsivät ravintoa vuohenlan-nan seasta. Paimenet käyttävät samaa materiaalia tehdessään tulia lämpimikseen pikku nuotiopaikoilla hui-pun tyvellä. **Kivitasku** oli ehkä runsain laji ylätasangolla. Oli käsittämätöntä, miten näin korkealla esiintyi niin monta hyönteissyöjäläjä. Joime lähteestä raikasta vettä ja jatkoimme jäätikköä ylös. Jääpinta muuttui niin kaltevaksi, että meidän oli pakko palata ja valita toinen reitti rotkon suulle. Pikku laakson pohjalta näkyi rotkon ammottava suuaukko. Sieltä alkaisi laskeutuminen.

Rotkon jylhien pystypintojen välissä nautimme vuoristoaamiaisen. Zerre oli raahannut mukanaan nakkipaketin! Äkkiä kuivuneita risuja kasaan ja tulille. Nam nam! Herkuttelun keskeytti lepattava pikkulintupari. **Kalliokiipijöitä!** Linnut laskeutuivat seinämälle. Korea koiras lauloi ja poimi silloin tällöin hyönteisiä kouk-

Pohjoiskarjalainen lammaspaimen vilvoittautuu Demirin lähteillä. Huomaa takapäin ojennus! ©Markku Loippo

dalla tarkkailimme hetken joella ta-
pahtuvaa liikennettä. Aivan joen ran-
tatörmillä asusteli joukko **töyhtöiibik-
siä**, eräitä maailman harvinaisimpia
lintuja. Jäljellä on kaksi tunnettua ko-
loniaa, joista toisen äärellä nyt olim-
me. Tummat ja vähemmän viehättä-
vät iibikset laskeutuivat kömpelösti
räpytellen ja röhkien wadin seinämi-
en terasseille. Joen keskellä olevalla
saarella saalisteli komea **punapä-
lepinkäinen**. Kauempana lekutteli
rauhallisesti kaksi **kirjokalistajaa**
aivan joentörmän edustalla. Sää oli sel-
keä, kirkas ja vielä melko viileä (+12°
C). Tutkimme puhelinkopin katolla
flegmaattisesti päiväystävää siivettä
huuhkajaa lähietäisyydeltä. Matkailu-
nähtävyys sekini. Aloitimme siirtymisen
jylhän wadin uumeniin **palmu-
kyyhkyjen** nauraessa. Äkkiä taivaalta
kuului kelaavaa surinaa, **hietakano-
ja!** Linnut olivat lähteneet aamulla
autiomaasta ja saapuivat nyt joen somerik-
kosaarille juomaan. Pienet parvet
pysähtyivät hetkeksi rannalle ja
pyrähtivät nopeasti ilmaan kadoten
samaa suuntaan, josta olivat tulleet.
Laskimme toista sataa lintua ot-
taneen osaa aamujuominkin. Vain

muutama sekunti rannalla ja äkkiä
takaisin autiomaahan! Hienoa!

Matka wadiin pääsi vasta nyt kun-
nolla alkamaan. Kuivuneen joenuo-
man pohjalla ilma oli kuuma ja tyyni.
Penkereillä kukkivat unikat ja tasaisel-
la hiekkakivipohjalla lojui vettä merkinä
talven sateista. Wadin reunat oli-
vat kuluneet tasaisesti pykäläisiksi.
Etenimme kaarevasti mutkittellevaa
uomaa yhä syvemmälle aavikolle tie-
tämättä lainkaan millaiset maisemat
ylhäällä tasangolla olivat. Seinämällä
pesi **räystäspääskykolonia**, jonka se-
assa parveili kolme **pikkukirskujaa**
Apus affinis. Tukevarakenteiset kirs-
kijat soveltuivat hyvin äänekkään
pääskyparven jatkeeksi. Pitkin wadia
soidinteli neljä karkeäänistä **sininär-
heä**. Kuumenevan keskipäivän koit-
teessa kapusimme rinnettä ylös tasan-
golle. Kasvillisuus täällä oli ohdak-
keista maanpeitekasvustoa ja siellä
täällä kukki kirkkaanpunainen unik-
kotupas. Wadin reunalla kurkisteli komea,
reilun metrin mittainen tumma
lisko ja alempana tapasimme useita
pikkuliskoja hyönteispyynnissä. Ta-
sangolla tavoitimme horisontista ret-
kellämme yllättävän harvalukuisen

haarahaukan. Jaloista räpsähti len-
toon **töyhtökiuru** viisimunaiselta pe-
sältään. Kauempana ihmettelimme
törmältä kuuluvaa ääntä, joka muistutti
hyönteisen sirtystä. Aikamme et-
sittyämme kaukoputken kuvaan tart-
tui vaatimattoman värinen **arvarpu-
nen**. Laskeutuessamme takaisin wa-
din pohjalle pyrähteli siellä kolme
vaaleanruskeaa **hietikkopyytä** pitkin
uomaa vuoroin juosten ja lentäen. **Kal-
liovarpusia** laskimme kaikkiaan pari-
kymmentä. Palatessamme wadia pit-
kin takaisin joen rantaan, ylitemme
lensi koiras **sirovarpushaukka** *Accipi-
ter brevipes*, muuttomatallaan pohjois-
seen. Mekin jatkoimme autolla joen
itärantaa pohjoiseen. Yläjuoksun re-
hevien puutarhojen kohdalla jalkau-
duimme ja tutkiskelimme pensaita
hyönteissyöjiä etsien. **Vaaleakultarin-
toja** havaitsimme viisi ja itäisiä **kas-
piankertujakin** kaksi. Muuta muka-
vaa oli kiviaidalle pyrähtänyt laulava
ruostepyrstö ja viikonapuussa lepäi-
levä sievä **tamariskivarpuspari**. Rin-
nettä laski aasin selässä paikallinen
viljelijä. Vanavedessä seurasi usko-
mattoman suloinen aasinvarsa, lievästi
vieraita peläten. Oli lähellä, etten

kaapannut otusta kiinni ja pakannut
sitä laukkuun kotiinviemisiksi.

Palailimme hiljalleen yläjuoksulta
kohti Birecikiä. Joella oli kolme **kirjo-
kalastajaa** sinettejä etsimässä. Verraten
hitain siiveniskuun ne lekuttelivat joen
yllä. Tavallisemmista lajeista olivat
pikkulepinkäinen, **pensaskerttu** ja
varpunen runsaimpia. Harvalukui-
sempia, mutta tavallisia olivat alueel-
la **rusotasku**, **mustapääsirkku** ja **palmu-
kyyhky**. Noudimme tavarat hotel-
lista ja ajoimme seuraavaksi joen län-
sirantaa pohjoiseen. Matkalla meidät
pysäytti puhelinkaapelilla lepäilevät
kolme upeaa **vihermehiläissyöjää**.
Pian saavuimme laajalle soranotto-
alueelle, joka pölysi yltyvässä iltapäi-
vātuulella. Sorakuoppien penkereis-
sä oli tuhansia koloja, joissa pesi n.
2000 paria **törmäpääskyjä**. Laajan sor-
anottoalueen pikku lämpäreissä oli
kirjokalistajia, **rääkkähaikaroita**
sekä **liejukoja** ja rikkaruohostoissa
siris useita **priinioita** ja **ruostepyr-
stöjäkin** tapasimme uudelleen. Myrskyn
yltyessä aloitimme +25° C heltees-
sä rasittavan paluumatkan kohti länt-
tä ja Välimerta.

Paluumatka sujui kommelluksitta
pitkin upeita moottoriteitä (E90). Py-
sähdyimme välillä tankkaamaan ja
teetä juomaan. Ilta oli hieno ja aloim-
me hämärässä olla vilkkaiden ranta-
kaupunkien melskeissä. Radion kym-
meniltä kanavilta pursusi mainiota
turkkilaista kevyttä musiikkia. Matka
jatkuu rytmikkäässä "Hoppa-hoppa-
tahdissa". Liikenne oli runsaimmil-
laan, kun ohitimme Mersinin kau-
pungin. Iltakahdeksalta saavuimme
retkemme viimeisen lintukohteen ää-
relle Tasucun satamakaupunkiin, jos-
ta aamulla olisi hyvä suunnistaa mai-
neikkaalle Göksujoen suistoalueelle.

Majoituimme kohisevan meren
rannalle Baris pensionatiin. Hinta oli
tutun kohtuullinen (500 000 TL/3
pers.). Hotellissa ei ollut muita asuk-
kaita, koska turistikausi ei ollut vielä
alkanut. Retkueen jäsenet olivat kaik-
ki väsyneitä, mutta myös nälkäisiä,
joten päätimme lähteä kaupungin yö-
hön ravintola etsimään. Parit Efesit
nautiskelimme rantaravintolassa ja
Zerre soitti **tornipöllön** ääntä cd:lta,
mutta vastausta ei kuulunut. Illastim-
me sataman ulkoilmaravintolassa tuo-
retta meriahventa. Saimme itse valita
kalan jäiden peittävästä styroxlaati-
kosta. Ruoka maittoi, mutta kun tuli

laskun aika, hieroi koko porukka sil-
miään. Kyllä, laskimme nollat viiteen
kertaan kukin ja tulos oli aina sama:
1,5 miljoonaa! Kylläpä tuli turskalle
hintaa! (350 FIM). Poistuimme hieman
huvittuneina, mutta kylläisinä, hotel-
iin nukkumaan klo 01.

Parhaita havaintoja 2.5.:

Birecik: *Ard ral 3, Ger ere 35, But ruf
1, Acc bre 1, Fra fra 1, Gal chl 1, Pte ori
98/11, Cer rud 6, Mer sup 3, Rip rip
4000p, Amm gri 3p, Apu aff 3, Syl mys
2♂, Lus meg 1Ä, Ger cal 2♂, Hip pal/
lan 5p, Pri gra 7, Lan sen 2♂, Pet pet
20, Pet bra 3Ä, Pas moa ♂♀, Str sen,
Str dec +++.*

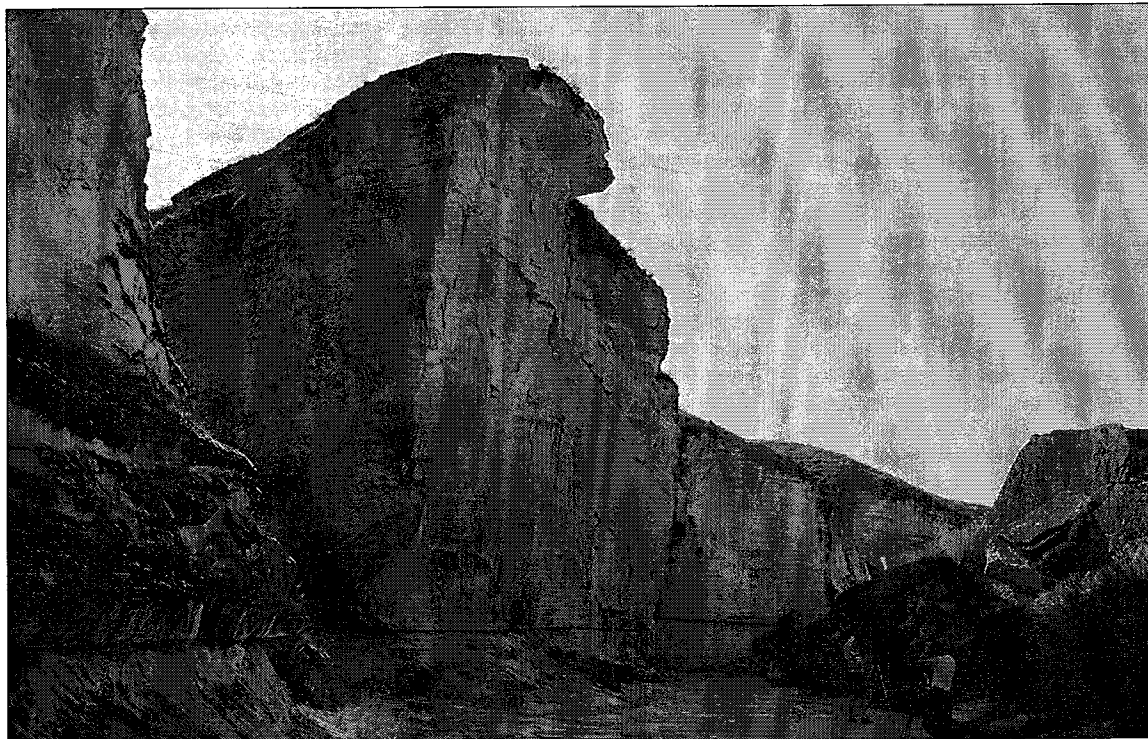
Paluu Göksun hietikoilta

Viimeisen retkipäivän 3.5. sää oli pil-
vipoutainen, tuuli navakasti lounaas-
ta ja lämpötila oli vain +10° C. Ajoim-
me Sahililla Tasucusta rantatietä muu-
taman kilometrin itään ja kurvasim-
me ennen Silifken kaupunkia rantaan
kohdassa, jossa Göksu-joki laskee Vä-
limereen. Joen suulla on marskimaal-
le muodostunut makean veden allas,
Akgöl (vrt. Eregli). Aloitimme alueen
tutkimisen altaan ja meren väliseltä
läntiseltä kannakselta. Täällä altaan
ranta oli ruovikkoista ja rehevää ja al-
las itsekin oli matala ja täynnä ruoho-
tuppaita. Siis ihanteellinen lintuvesi.
Meren ranta taas oli mittaamatonta
hietikkoo, jota riitti aika ajoin horisont-
tiin asti. Altaan ja meren väliin jäävä
kannas oli muodostunut kumpareis-
seksi marskimaaksi. Kumpareet olivat
2-3 metrin korkuisia dyynejä, jotka
olivat matalan varpukasvillisuuden
peittämiä. Dyyneiden päältä oli hyvä
tarkkailla altaan linnustoa, tosin läm-
penevä sää vaikeutti lintujen löytämis-
tä voimakkaan väreilyn takia.

Dyynealueen linnuista olivat par-
haiten esillä **mustafrankoliinit**, **mus-
tajalkatyllit** ja **etelänharmaalokit**
Larus michahellis. Meren rannalla saa-
listeli **muuttohaukka**, joka välillä las-
keutui dyyneille lepäilemään. Merel-
lisistä linnuista tapasimme kolme **sel-
kälökkää** ja niiden seurassa kolme
mustanmerenlökkää. Tasucun-lah-
den pohjukassa kalasteli muutamia
meri- ja **karimetsoja**, viimeainituis-
ta yksi oli vaalea rotua *desmarestii*.
Lahdella sukelteli myös pari **kuik-**

kaa. Altaan länsirannalla tapasimme
hyvin runsaan lintuvalikoiman. Tiiro-
ja lenteli ruohotuppaiden lomassa
paljon, pääosa (n. 150 yks.) oli **valko-
siipi-** ja **valkoposkitiioja**, mutta
myös **kala-** ja **pikkutiioja** oli jonkin
verran liikkeellä. Vesilintuja oli järvel-
lä yllättävän niukasti. **Sini-** ja **lapasor-
sia** oli vain nimeksi, harvinaisemmista
lajeista tapasimme muutamia **ruos-
tesorsia** ja **ruskosotkia**. Runsain laji oli
kuitenkin **nokikana**, joita arvioimme
varovaisesti n. 500 lintua. Haikaroita
lenteli järven eteläreunalla vilkkaasti,
mutta lukumäärien arviointi oli vai-
keaa. Lajeista määrittäytyivät ainakin
silkki- ja **rääkkähaikara**, sekä **prons-
si-iibis**. Pikkulinnuista runsain oli
varpunen, mutta äänekkäimmät oli-
vat **kympenet-rastas-** ja **rytikertuset**.
Rannan kaislikosta kuului myös **ruo-
kosirkkalinnun** loputonta sirinää.
Dyynealueella lenteli runsaasti **priini-
oita** ja **ruostepyrstöjä**, joista erästä
Zerre nauhoittelikin, valmentautuen
näin tietämättään runsaan kuukauden
päästä kotimaahan saapuvaan uuteen
Suomen-pinnaan. Lepinkäisistä run-
sain oli **pikkulepinkäinen**, lisäksi
näimme yhden **valko-otsalepinkäi-
sen**. Tarkkailimme allasta vielä useas-
ta kohtaa ja aivan eteläreunasta löy-
tyivät mielenkiintoisimmat lajit, jouk-
ko **marmorisorsia** ja **sulttaanikanoja**.
Marskitasangoilla soidinteli useita
kynsihyppäpareja. Dyyneiden välissä
kömpi puolimetrisiä maakilpikonnia,
mutta paljon puhuttuja Göksun kää-
meitä emme tavanneet. Stajajasimme
hetken Välimerta auringon alla kessa
hyväillä lämpenevällä maisemaa. Me-
ressä lillui hylkeitä ja pinnassa leuhot-
teli kaksi kauttaaltaan ruskeaa liitäjää,
joiden määrittäminen jäi kesken. Myö-
hemmin arvelimme niiden olleen
idänpikkuliitäjän läntisen, tumman
mauretanicus rodun lintuja.

Pitkien dyyneajelujen jälkeen palai-
limme alueen pohjoispuolella aukea-
valle viljelysalueelle. Ajelimme pöly-
isiä peltoteitä itään, samalla kanavia
tarkkaillen. Viljelysten yllä kaarteli
runsaasti petolintuja, joista runsaim-
mat olivat **käärmeekotka** ja **ruskosuo-
haukka**. Lännenpänä tapasimme van-
han **pikkukorppikotkan**, sekä kaksi
niittysuohaukkaa. Kaksi suurta ja vi-
haista paimenkoiraa pysäytti meidät
keskellä vetisiä rantaviljelyksiä. Koi-
rat oli varustettu sellaisella purukalus-
tolla, että ne olisivat helposti repineet

Birezikin suuri wadi tunkeutuu syväälle erämaahan historiallisen Eufrat-joen itärannalla. ©Markku Loippo

renkaat irti ajokistamme. Pääsimme jotenkuten koirien ohi kosteiden niittyjen keskelle. Niityillä visersi runsaasti keltävastäräkkejä *feldegg* rotua sekä muutamia lapin- ja nummikirvisiä. Viljelysalueen yläpuolella kaarteli vilkkaasti äännelevä yli 130 linnun hyönteisiä pyydystävä pääskykahlajaparvi, joka oli ilmeisesti asettumassa pesimään alueelle. Keskenmällä laajaa suiston viljelysalueetta lepäili Akgöl-järvelle laskeutuvien kapusta-haikaroiden lisäksi kirjava joukko haikaroita. Kanaalien varsilla kalasteli useita ruskohaikaroita ja niissä uis-kenteli myös liejukanoja ja ruskosotkia. Kahlaajista eniten näimme viljelyksillä kynsihyppiä ja pitkäjalkoja, molempia kymmeniittäin.

Matka jatkui aivan marskialueen itäreunalle, lähelle varsinaista joen suistoa. Rannan linnustosta mainittakoon suurehko pikkutiirayhteisö ja lepäilevä pulmussirriparvi. Täällä lennähti myös viikon ainoa meriharakka. Päivä alkoi kallistua iltaan ja palailimme pölyisiä peltoteitä takaisin päätielle ja takaisin Tasucuun. Kokosimme tavarat hotellista ja aloimme valmistautua paluumatkalle. P-K:n osasto etsi leppymättä tuliaisista Tasucun tunkkaisista kaupista. Zerre ja Aappo löysivätkin mieleisensä kasettitelineistä, päätyen valintaansa ilmeisesti kansikuvan perusteella, sillä koteloissa komeili toinen toistaan kauniimpia turkittaria. Paluu sujuikin Zerren mainiota kasettia kelaten. Aapon vastaava osoittautui puhtaaksi kamelinkusetusmusiikiksi, jossa vokaalilistina toimi haljuääninen mies! Aloitimme retkiviikkomme viimeisen etapin Turkin maalla klo 18, hyvin tietoisina siitä, että rantavuoriston tie (400) oli mutkainen ja hidas. Hotellin omistaja oli jo edellisenä päivänä kehottanut meitä lähtemään matkaan keskiviikolla, jotta ehtisimme valoisana aikana Antalyaan. Meille jokainen havainnointitunti oli kuitenkin arvokas, joten riskeerassimme ja ajoimme yötä vasten. Toden totta alkumatka oli rai-vokas: tie oli syheröistä serpentiiniä ja nousi ja laski vuoronperään rinteitä ylös ja alas. Zerre selviytyi ajo-osuudesta kiitettävien arvosanoin, väistellen mutkan takaa vyöryviä kuorma-autoja ammattilaisen ottein. Useammin kuin kerran jouduimme ajamaan vastapuolen kaistalla kaartein läpi, sillä vastaantuleva rekka ei taipunut

omalla puolellaan jyrkistä mutkista! Ja Arttu koisasi takaritsillä tietämättä mitään melskeestä. Viimeisellä osuudella aamuyöllä satoi melko rankasti, mutta tie oikeni kummasti ja pudotelimme täysillä kohti Antalyaa. Ajoa kesti komeat 7 tuntia vaikka matkaa oli vain 400 km. Viimeiset 200 km tulimme sentään parissa tunnissa! Luovutimme Sahilin Antalyan lentokentällä ja menimme lähtöselvitykseen

klo 2.30. Odotussalissa tepastelimme ja lepäilimme tovin kunnes Arttu päätti vihdoinkin poiketa toille. Samassa kenttäkuulutus hälytti: "Mr. Zetterberg and Mr. Parviainen come to the information office". Olin varma, että matkamme lykkäytyisi ainakin viikolla ja että Artulle tuli kiire käyttää konttoritarvikkeita! Onneksi asia selvisi nopeasti ja kone Suomeen lähti 4.5. klo 4.30, eli täysin ajallaan.

Kynsihyppä *Hoplopterus spinosus* on suhteellisen runsaslukuinen Vähä-Aasiassa. Israel huhtikuu 1997. ©Markku Loippo

Viimeisen retkipäivän (3.5.) parhaat:

Göksudelta: *Pha ari* 4 (1juv *desma-restii*), *Bub ibi* 48p, *Ard ral* 15 *Egr gar* 10, *Ard pur* 7, *Cic nig* 2, *Pla leu* 5, *Ple*

fal 20, *Tad fer* 6, *Mar ang* 11, *Ayt nyr* 11, *Neo per* 1, *Cir pyg* 2, *Cir gal* 6, *Fal per* 1, *Fra fra* 11, *Ful atr* 500+++ , *Por rio* 2p, *Hae ost* 1, *Him him* 30, *Gla pra* 130p, *Cha ale* 70p, *Hop spi* 50p, *Cal alb* 16p, *Lar mel* 3, *Ste alb* 60, *Chl*

hyb 20p, *Chl leu* 70p, *Chl sp* 60p, *Hir dau* 3, *Ant cam* 2, *Mot fla feldegg* 40, *Ger cal* 5, *Loc lus* 1Ä, *Pri gra* 10, *Acr aru* 20Ä, *Acr sci* 10Ä, *Lan nub* 1

Sanastoa:

nufus = väkiluku, esiintyi kaupunkien sisääntulokylteissä

karayollar = Turkin tielaitos

(molemmat edellämainitut sanat saivat retkellämme oheismerkityksen) toim. huom.

TURKIN RETKEN LAJILISTA (27.4.-4.5. 1995)

Gav arc	Aqu chr	Ste san	Mot fla	Sit kru
Pod cri	Aqu nip	Ste hir	Tro tro	Sit neu
Tac ruf	Hie pen	Ste alb	Pru mon	Sit tep
Puf yel	Cir gal	Chl leu	Pru ocu	Cer bra
Pha car	Fal ves	Chl hyb	Lus meg	Tic mur
Pha ari	Fal tin	Pte ori	Ger gal	Pyg xan
Pha pyg	Fal nau	Col pal	Ira gut	Lan col
Pel ono	Fal sub	Col liv	Pho pho	Lan min
kk.tumma haikara	Fal per	Str dec	Pho och	Lan sen
Bub ibi	Tet cas	Str tur	Sax rub	Lan nub
Ard ral	Amm gri	Str sen	Oen oen	Stu vul
Egr gar	Fra fra	Cuc can	Oen isa	Stu ros
Ard pur	Ale chu	Cla gla	Oen his	Ori ori
Ard cin	Cot cot	Asi otu	Oen fin	Gar gla
Cic cic	Gal chl	Otu sco	Mon sax	Pic pic
Cic nig	Ful atr	Otu bru	Mon sol	Pyr gra
Pla leu	Por por	Apu aff	Tur mer	Pyr pyr
Ple fal	Gru gru	Apu mel	Tur vis	Cor mon
Ger ere	Hae ost	Apu apu	Loc lus	Cor fru
Pho rub	Bur oed	Ce rud	Pri gra	Cor rax
Ans ans	Him him	Mer api	Cet cet	Cor one
Tad tad	Gla pra	Mer sup	Acr aru	Pas dom
Tad fer	Cha hia	Cor gar	Acr sci	Pas his
Ana pen	Cha dub	Upu epo	Hip pal	Pet pet
Ana pla	Cha ale	Jyn tor	Hip tan	Pet bra
Ana cly	Plu squ	Den syr	Syl bor	Pas moa
Oxy leu	Hop spi	Lul arb	Syl cur	Mon niv
Mar ang	Van van	Gal cri	Syl com	Fri coe
Net ruf	Cal alb	Cal bra	Syl atr	Ser ser
Ayt fer	Phi pug	Mel bim	Syl nis	Ser pus
Ayt nyr	Num arq	Mel cal	Syl rup	Car chl
Mil mig	Tri tot	Ere alp	Syl mel	Car car
Gyp bar	Tri neb	Pty rup	Syl hor	Car can
Neo per	Tri gla	Rip rip	Syl mys	Rho san
Gyp ful	Tri och	Hir dau	Phy bon	Mil cal
Cir pyg	Act hyp	Hir rus	Phy lus	Emb hor
Cir aer	Gal gal	Del urb	Reg reg	Emb cia
Acc nis	Lar mel	Ant spi	Mus str	Emb cae
Acc bre	Lar min	Ant tri	Par lug	Emb mel
Per api	Lar rid	Ant cer	Par cae	Emb cin
But but	Lar cac	Ant cam	Par maj	
But ruf	Lar fus	Mot alb	Par ate	Yhteensä 208 lintulajia

Leppälintu ja käki Jaamankankaalla 1998

Jussi Aho ja Jarkko Rutila

Loispesijällä tarkoitetaan lintua, jonka munat hautoo ja poikaset kasvat-
taa jokin toinen lintulaji. Tähän huija-
reiden ryhmään kuuluu noin 18 lajia
(Lack 1968), joista Suomessa tavataan
säännöllisesti ainoastaan käkeä *Cuculus canorus*. Käki munii tavallisimmin
leppälinnun, västäräkin tai harmaa-
siepon pesiin. Loisimisessa onnistues-
saan käki pilaa isäntälinnun yhden
vuoden pesimätuloksen kokonaan,
joten isäntälajin kannalta olisi hyvin
tärkeää havaita käen loisintayritys
ajoissa; milloin isäntälaji oppii hylkää-
mään käen munan?

Suomessa leppälintu ja harmaa-
sieppo pesivät mielellään valoississa
ns. talousmetsissä, jos vain pesimä-
paikkoja on tarjolla. Leppälintu pesii
hyvin suuriaukkoisissa ja harmaasiep-
po avonaisissa pöntöissä, joihin myös
käen on helppo munansa pyöräyttää.
Paitsi pesäpulan helpottamiseksi,
myös käen ja sen isäntälajin välisen
suhteen tutkimiseksi seuramme Suo-
men Pikkupoikabiologit ry aloitti Kon-
tiolahden Jaamankankaalla leppälin-
tuprojektin. Kevättalvella 1997 alueel-
le vietiin 58 leppälinnun ja 28 harmaa-
siepon pönttöä. Ensimmäisen kesän
pesimätulos oli varsin hyvä (Sipura &
Aho 1997), mikä rohkaisi meitä jatka-
maan ponnistelujamme, vaikka käki
ensimmäisenä kesänä loistikin poissa-
olollaan.

Pesimätulos 1998

Pöntöt tarkastettiin kahdella laskenta-
kerralla 25. ja 27. kesäkuuta. Alueella
suoritetut puunhakkuut olivat vähen-
täneet leppälintujen pönttöjen luku-
määrän 58:sta 54:ään, harmaasiepon
pönttöjä oli edelleen entiset 28 kpl.

Pönttöjen asuttamisprosentti leppälin-
nalla oli edellisvuoden tapaan korkea:
32% (1997 24%). Asutulla pöntöllä tar-
koitetaan tässä pesää, jossa on joko
hautova naaras tai jossa on jo poika-
set. Koska pöntöt ehdittiin kiertää vain

kerran ja vieläpä pesinnän alkuvai-
heessa, lopullista poikastuottoa vuo-
delle 1998 emme saaneet laskettua. Ta-
littaiselle pöntöistä kelpasi kahdeksan
(15%). Täysin asumattomiksi pöntöis-
tä jäi 21 kpl (39 %).

Leppälinnun poikasia, huomaa hylätty käen muna vasemmassa alakulmassa.
©Jussi Aho

Leppälinnun ja käen muna. ©Jussi Aho

Harmaasieppoja oli hyvin vähän
Jaamankankaalla kesällä 1998. Tarkis-
tetusta 28 pöntöstä vain kolme oli
asuttuja ja asuttamisprosentti (11 %)
jäikin edellisvuotta selvästi heikom-
maksi (22% vuonna 1997). Harmaasiep-
polla on ilmeisesti ollut huono vuosi
yleisestikin.

Käki Jaamankankaalla 1998

Omien ja myös PKLTY:n lintulistan
havaintoilmoitusten mukaan käkiä ta-
vattiin Jaamankankaalla säännöllises-
ti. Kesäkuussa pönttöjen tarkistuksen
yhteydessä havaittiin ainakin neljä eri

käkiyksilöä, joista kolme oli naaraita.
Vastoin epäilijöiden ennako-odotuk-
sia, käki myös saatiin pesimään alu-
een pönttöihin.

Pönttökierroksen aikana löysimme
yhteensä viisi ns. leppälintutyypin
käen munaa. Löydetyistä munista nel-
jä oli leppälinnun ja yksi harmaasiep-
pon pesässä. Tästä suuntaa-antavasta
aineistosta saadaan käen loisintapro-
sentiksi 24 % leppälinnun osalta. Kai-
ki käen munat oli hylätty (vieritetty
ulos pesästä, ei pöntöstä). Tämä saat-
taa olla merkki siitä, että käen ja lep-
pälinnun välinen rinnakkaisvoluutio
on tullut tiensä päähän: leppälintu

pystyy tunnistamaan vieraan munan
ja poistamaan sen pesästä, käki
puolestaan ei enää kykene tuottamaan
parempia leppälinnun munan kopioi-
ta vaan kokee kovan kohtalon.

Kesä 1999

Vapo Timber Oy Nurmeksen sahan
keväällä lahjoittaman lautatavaran
turvin lisäpönttöjä on tekeillä. Lisä-
pöntöt (128 leppälinnun ja 80 harmaa-
siepon pönttöä) ovat lähes valmiita, ja
ne asennetaan alueelle ennen pesimä-
kauden alkua. Kesäksi 1999 leppälin-
tujen pönttöjen yhteismäärä nousee
siis 182:een ja harmaasieppojen
108:aan.

Kesän 1999 aikana tulemmme mm.
kokeilemaan keinomunilla kuinka teh-
okkaasti leppälintu hylkää vieraan
munan. Suurena haaveenamme on
toki edelleen päästä seuraamaan käen
poikasen kasvua sen eri isäntälajeilla.

Kirjallisuus

- Lack, D. 1968: Ecological Adaptations
for Breeding in Birds. – Methuen,
London.
Sipura, M. ja Aho, J. 1997: Käestä ja
käenpöiöistä - tositarkoituksella. –
Siipirikko 24(2):21–24.

Korjauksia aikaisempiin Siipirikon numeroihin:

SR 1/98

s.4 havainto punasotkista 9.5.-97 (16♂9♀p) Lie Lieksanjokisuussa koskee tukkasotkaa.

SR 2/98

s.7 vuoden 1996 yksi kattohaikarahavainto on mainittu kaksi kertaa, mikä tiputtaa ko vuoden yhteismäärää yh-
dellä, eli 13:een. Samassa katsauksessa mainittu vanhempi kattohaikarahavainto 80-luvulta Juu Vihtasuolta on
itseasiassa 9.6.1974, ja se on jo aiemmin julkaistu SR 1/75.

Taittoohjelman väärän tulostusajurin vuoksi Siipirikko 2/98 rivitys oli muuttunut painossa saaden aikaan rivien
hyppimistä. Tämä ilmeni selvimmän joidenkin väliotsikoiden oudoissa paikoissa mm. sinipyrstö- ja pöllöjutuissa.

SR 3/98 ulkoasusta

Siipirikko 3/98 painetaan Joensuun Yliopistopainossa. Painatustarkkuus pienenee aiemmasta hieman, mikä nä-
kyy jonkinverran varsinkin valokuvien painojäljessä.

Viimeaikaisia havaintoja

Harvinaisuuskomiteat eivät ole näitä havaintoja tarkastaneet, joten tähän katsaukseen ei tule viitata.

Kirjava loppusyksy – Jäämeren asukkeja ja etelän ihmeitä

Kiireinen pikku-uikku viivähti vain yhden päivän 13.11. Joensuun keskustassa Pielisjoessa. Syyskuun lopulta lokakuun loppuun viihtyi Kiteellä Kiteenjävällä kaksi naaraspukuista haakkaa sinisorsien parissa. Oudon kesyt 'pullahaahkat' saatiin käsin kiinni ja niillä oli koivissaan ruotsalaiset renkaat. Loppusyksyn voimakkaasta pikkuruokki-invaasiosta päästiin nauttimaan yhdellä taholla myös P-K:ssa, kun Rääkkylän Vuoniemessä muutti 28.10. talvipukuinen lintu. Samalla paikalla 18.10. havaitut kaksi nuorta pikkukajavaa jäivät syksyn ainoiksi lajinsa edustajiksi.

Syksyn maakotkasaldo jäi kolmeen lintuun, mutta merikotkia havaittiin muhkeat 25 lintua. Syksyn toinen harjalintu tavattiin 3.11. Juuan Lahovaarassa metsäautotiellä. Turkinkyhky on viihtynyt marraskuus-

sa Värttilän Savikossa ruokinnalla. Vaellustikat olivat syksyllä vähissä ja ainokainen valkoselkätikka viivähti 14.11. Kontiolahden Selkiellä hetken nuorena koivikossa.

Isolepinkäisen Kaakkois-Euroopasta kotoisin olevan rodun homeyeri yksilö rengastettiin 30.10. Joensuun Höytiäisen kanavan lintuasemalla. Rotu havaittiin Suomessa ensimmäistä kertaa tänä syksynä ja havaintoja kertyi kaikkiaan kolmesta eri yksilöstä. Myös muualla Länsi-Euroopassa rotu on huippuharvinaisuus, ja esimerkiksi Ruotsissa se on havaittu vain kerran. Viiksitimalien Suomen valloitusretket jatkuivat kuluneena syksynä oikein vauhdilla, ja niinpä näitä syksyisin levittäytyviä viiksiniekkoja tavattiin joukolla myös Pohjois-Karjalassa. Ensimmäinen ja suurin parvi, 13 yks., muutti 1.11. Joensuun Höytiäisen kanavan lintutornin yli luoteeseen ja samalla paikalla oli 5.11. ainakin neljä paikallista lintua. Kanavan ensiha-

vainnon jälkeen löytyi muutamaa tuntia myöhemmin Liperin Mattisenlahdelta neljä paikallista timalia ja 14.11. siellä oli ruovikoita somistamassa kuusi lintua. Joensuun Kontiosuon jäteasemalla on 16.11. alkaen oleillut kolme vuorihemppoa.

Joulun lähestyessä metsissä vilisee pikkukäpylintuja joukossaan muutamia kirjosiipikäpylintuja. Pähkinähakkeja on asettunut muutamia kymmeniä Joensuuhun sembroyen sekä makedonian mäntyjen käpyjä tyhjentämään, ja yksittäisiä hakkeja on havaittu ympäri maakuntaa. Runsasta pihlajanmarjasatoa hyödyntävät tilhet alkavat parveentua yhä suuremmiksi ryppäiksi, ja todennäköisesti joulun tietämillä on taajamien pihlajien kimpussa vielä tuhansia tilhiä joukossaan satoja räkättirastaita sekä kymmeniä taviokuurnia.

HKO

Taviokuurniakin on pikapuolin luvassa taajama pihlajien vieraksi. ©Hannu Eskonen

Rallikutsu Pohjois-Karjalan viidenteen talvilinturalliin

Järjestäjä: Vesa Jouhki / PKLTY

Ajankohta: 26.12.1998

Ilmoittautuminen: 25.12.1998 mennessä Vesa Jouhkielle (puh. 050-3328349)

Pohjois-Karjalassa on järjestetty yhdistyksemme jäsenen Vesa Jouhkin toimesta talvilinturalleja neljä kertaa vuodesta 1994 lähtien. Nyt on siis viidennen vuoro. Ralli on kaikille avoin ja pidetään 26.12.1998 (la). Aloitusaikakohdan ja paikan saa jokainen joukkue määrätä itse kyseisen vuorokauden puolella. Lopetus tulee tapahtua niin, että kukin joukkue ehtii rallin purkuun. Purkutilaisuus on klo 18.00 Hotelli Viehkan katutasen kabinetissa. Tilaisuuden jälkeen on mahdollista jäädä vielä saunomaan.

Osallistumismaksua ei ole, mutta voittajajoukkueelle tarjottavan kuohuviinipullon tms. kustannuksiin osallistuvat kaikki tasapuolisesti. Juomat, ruoat, tilaisuuden jälkeinen sauna yms. ovat maksullisia, joista kukin vastaa omalta osaltaan.

Tähän mennessä ralliin on osallistunut 4-5 joukkuetta. Viime vuonna yksi joukkueista oli liikenteessä jopa polkupyörillä - eikä jäänyt viimeiseksi. Huhujen mukaan joukkue on myös tänä vuonna osallistumassa samoin kulkuvälinein. Jos polkupyöräjoukkueita tulee lisää, saadaan kisaan oma polkupyöräsarjansa, jossa osallistujat voivat kilvoitella sijoituksista pääsarjan lisäksi. Naisia kisassa ei aiemmin ole näkynyt (osallistujina siis), joten olisikohan nyt senkin aika. Ei muuta kuin sankoin joukoin rallaillemaan jouluruokien voimalla ja leppoisaalla asenteella - tietenkin tositarkeituk-sella.

Rallisäännöt

Motto: "Kaikki on sallittua, ellei se ole erikseen kiellettyä."

1. Tarkoitus

Tarkoituksena on pyrkiä havaitsemaan mahdollisimman monta lintulajia annetun ajan puitteissa. On kuitenkin muistettava, ettei lintuja häiritä tarpeettomasti eikä ympäröivälle luonnolle ja ihmisille aiheuteta häiriötä.

2. Osallistumisoikeus ja ilmoittautuminen

Ralliin voi osallistua kuka tahansa ilman ikärajaa 1-5 henkilön joukkuein. Osallistumismaksua ei ole. Kustakin joukkueesta tulee vähintään yhden henkilön olla paikalla rallin purkutilaisuudessa. Etukäteen ilmoittautuminen 25.12. mennessä Vesa Jouhkielle on erittäin suositeltavaa, mutta ei pakollista.

3. Ralli aika

Ralli alkaa aikaisintaan 26.12. klo 00.00 ja loppuu viimeistään saman vuorokauden puolella klo 18.00. Aloitaa saa toki myöhemminkin ja lopetus tulee tapahtua niin, että joukkue ehtii rallin purkutilaisuuteen klo 18.00 mennessä. Rallin aloituspaikan saa kukin joukkue valita itse.

4. Aalue

Rallialueena on koko Pohjois-Karjalan maakunta.

5. Kulkuvälineet

Kulkuvälineet ja tavat ovat jokaisen joukkueen itse valittavissa.

6. Määrittäminen

Joukkueesta yli puolen (>50%) on pystyttävä tunnistamaan laji.

7. Tulosten purku

Tulosten purku on Joensuussa Hotelli Viehkan katutasen kabinetissa klo 18.00 lähtien.

8. Erikseen kiellettyä

8.1. Avustajien käyttö

Rallin ulkopuolisten henkilöiden käyttö avustajina on kiellettyä. Tällä tarkoitetaan sitä, että ei saa järjestää ja sopia rallin ulkopuolisen henkilön kanssa avun antamisesta joukkueelle rallin aikana. Rallin aikana vastaan tulevilta ihmisiltä voi kysyä linnuista ja niiden olinpaikoista, mutta puhelimen tai muun viestintälaitteen käyttö tähän tarkoitukseen on kiellettyä. Samoin on kiellettyä pyytää ulkopuolisia soittamaan matkapuhelimeen tms. lintuhavainnoistaan. Teknisten atrappien käyttö on kiellettyä - vihellellä saa!

9. Rallisääntöjen muuttaminen

Sääntöjä voidaan muuttaa seuraavaa vuotta varten rallin purkutilaisuudessa.

Siipirikon katsauksissa käytettävät lyhenteet

muut lyhenteet:

♂ = koiras, ♀ = naaras, ♀-puk. = naaraspukuinen, m = muuttava, p = paikallinen/lepäilijä, kiert = kiertelijä, r = rengastettu, a = parvi (5a = viisi parvea, a5 = viiden parvi), yks. = yksilöä, juv = nuori, subad = esiaikuinen, ad = vanha, jp = juhlapukuinen, tp = talvipukuinen, va = vaalea, tu = tumma, sp = laji, ^{1kv} jne. = ikä kalenterivuosisissa (^{1kv} = samana vuonna syntynyt, ^{2kv} = edellisenä vuotena syntynyt eli 1-vuotias jne.), ä = ääntelevä, Ä = laulava tai soidinääntelevä, IP = määrittämätön iso petolintu, PP = määrittämätön pieni petolintu, P = määrittämätön petolintu, VL = määrittämätön sorsalintu, IK = määrittämätön iso kahlaaja, KK = määrittämätön keskikokoinen kahlaaja, PK = määrittämätön pieni kahlaaja.

kuntalyhenteet:

Eno = Eno	Ilo = Ilomantsi	Joe = Joensuu	Juu = Juuka	Kes = Kesälahti	Kii = Kiihtelysvaara
Kit = Kitee	Kon = Kontiolahti	Lie = Lieksa	Lip = Liperi	Nur = Nurmes	Out = Outokumpu
Pol = Polvijärvi	Pyh = Pyhäselkä	Rää = Rääkkylä	Toh = Tohmajärvi	Tuu = Tuupovaara	Val = Valtimo
Vär = Värtsilä					

nimilyhenteet:

AH = Antti Hämäläinen	HPä = Harto Päivinen	JT = Jouko Tiussa	PH = Petri Hottola
AJ = Aimo Jukkara	HPö = Heikki Pönkkä	JuA = Jussi Aho	PL = Paavo Liimatta
AK = Ari Kokkonen	HR = Hannu Räsänen	JV = Juha Valtanen	PM = Pertti Mähönen
AL = Ari Latja	IN = Ismo Nousiainen	JVe = Jari Vesterinen	PMA = Petri Martikainen
AM = Antti Marjokorpi	JA = Jorma Auvinen	KJ = Kari Jaskanen	PP = Petri Palviainen
AP = Ari Parviainen	JaV = Jani Varis	KK = Kimmo Koskela	PS = Pekka Sten
AS = Andreas Siivonen	JH = Jukka Heikkinen	KLe = Kalervo Leppänen	PT = Pertti Toivanen
AsP = Asko Paananen	JHa = Jari Halonen	KLi = Kari Lindblom	PZ = Pentti Zetterberg
AT = Ari Tanskanen	JHy = Juhani Hyttinen	KLv = Kalle Leivo	RL = Reima Louhelainen
AuP = Auli Patjas	JJ = Juha Juutinen	KM = Kimmo Martiskainen	RLP = Riitta-Liisa Pankakoski
AV = Antti Vänskä	JK = Jouni Koskela	KN = Kimmo Nevalainen	RR = Raija Ronkainen
EK = Eero Korkee	JKo = Jari Kontiokorpi	KNu = Keijo Nuutinen	RT = Risto Tiilikainen
EL = Esko Lappi	JL = Jouni Lehtoranta	KR = Kauko Rouhiainen	SH = Suvi Hämäläinen
EV = Esko Veijalainen	JLe = Jani Lemmetyinen	KV = Kari Varonen	SK = Sami Korhonen
HE = Hannu Eskonen	JM = Juha Miettinen	LL = Lasse Lax	TA = Terhi Armanto
HH = Hannu Huuskonen	JMa = Jukka Matero	LV = Lassi Vänskä	TE = Tuomo Eronen
HHö = Harri Hölttä	JMr = Juhani Mauranen	MH = Markku Halonen	TI = Tuomas Immonen
HKi = Hannu Kivivuori	JO = Juha Ovaskainen	MHu = Markku Huttunen	TK = Timo Karkiaainen
HKn = Harri Kontturi	JP = Jouni Pursiainen	MK = Matti Kapanen	TN = Toni Nevalainen
HKo = Harri Kontkanen	JR = Jouko Räsänen	MKe = Matti Ketola	TP = Tuomas Perkkiö
HKr = Harri Kirjavainen	JRi = Jorma Riikonen	ML = Mauri Leivo	TT = Tuomo Toivanen
HKä = Harri Kämäräinen	JRu = Jarkko Rutila	MP = Matti Piironen	UP = Urho Paakkunainen
HL = Hannu Lehtoranta	JRy = Juhani Ryytänen	MR = Matti Riikonen	VH = Veli Hassinen
HLv = Heijä Leivo	JS = Jarno Sormunen	MT = Markku Tolvanen	VJ = Vesa Jouhki
HM = Heino Mertanen	JSa = Johanna Saarenmäki	OG = Olli Günther	VK = Veikko Korhonen
HPi = Hannu Piironen	JSu = Juha Suomalainen	PF = Philippe Fayt	VM = Veikko Makkonen
			VMS = Veli-Matti Sorvari